

Додаток І. Лист про наміри

Пані Крісталіні Георгієвій
Директору-розпоряднику
Міжнародного валютного фонду
Вашингтон, Округ Колумбія,
20431, США

19 червня 2023 року

15534/0/2-23 від 19.06.2023

Шановна пані Георгієва!

1. Незаконне і невинувачене вторгнення росії в нашу країну продовжує спричиняти величезні людські, соціальні та економічні втрати. Атаки не припиняються, кількість жертв серед цивільного населення є значною, більше третини населення було переміщено, інфраструктура зазнала і продовжує зазнавати величезної шкоди, а нещодавнє знищення Каховської ГЕС матиме істотні довготривалі наслідки для нашого народу, постачання базових послуг та для довкілля. Незважаючи на ці труднощі, наш народ продовжує демонструвати мужність, рішучість та стійкість, а макроекономічну, фінансову та зовнішню стабільність було збережено. Наші високі показники при виконанні Програми в рамках Механізму розширеного фінансування (EFF) чітко продемонстрували нашу здатність впроваджувати здорову економічну політику, незважаючи на ці складні обставини. Затвердження програми, що підтримується МВФ, разом із значними офіційними фінансовими запевненнями, забезпечило критично важливий фінансовий пакет у розмірі 115 мільярдів доларів США на чотири роки. Проте, ми продовжуємо поставати перед суттєвими ризиками в умовах надзвичайно високої невизначеності, пов'язаної з війною.

2. Метою нашої Програми, що здійснюється за підтримки МВФ, залишається відновлення фіскальної та досягнення боргової стійкості на довгострокову перспективу, а також середньострокової зовнішньої життєздатності, водночас сприяючи довгостроковому зростанню в контексті післявоєнної відбудови та нашого процесу вступу до Європейського Союзу. Програма покликана вирішити наші проблеми з платіжним балансом та відновити середньострокову зовнішню життєздатність не лише за базового, але й за несприятливого сценарію. Ми залишаємося відданими рішучому впровадженню амбітних реформ та політики з метою досягнення набагато потужніших економічних результатів. В оновленому Меморандумі про економічну та фінансову політику (МЕФП), що додається, детально викладено економічну програму, яку органи влади України реалізуватимуть за підтримки МВФ та інших міжнародних партнерів.

3. З огляду на виняткову невизначеність, наша програма і надалі передбачає двоетапний підхід. На першому етапі нашою головною метою залишається збереження макроекономічної та фінансової стабільності в умовах війни, що триває, з одночасною підготовкою підґрунтя для потужного післявоєнного відновлення, включно з проведенням критично важливих відновлювальних та ремонтних робіт. Крім того, ми також впроваджуватимемо

широкомасштабні структурні реформи, що охоплюють державні фінанси, фінансовий сектор, монетарну та валютну політику, корпоративне управління, боротьбу з корупцією та енергетичний сектор. На другому післявоєнному етапі ми поглибимо нашу програму структурних реформ і впровадимо додаткові реформи макроекономічної політики для відновлення середньострокової зовнішньої життєздатності, підтримки відбудови та сприяння потужному довгостроковому зростанню, а також прискоримо наш поступ на шляху до вступу в ЄС. Щойно дозволятимуть умови, Україна повернеться до довоєнних засад політики, включно з гнучким обмінним курсом, що лежить в основі режиму таргетування інфляції. Для того, щоб закласти основи для післявоєнного зростання, ми впровадимо реформаторські ініціативи, спрямовані на підвищення продуктивності та конкурентоспроможності, зокрема в енергетичному секторі.

4. Для першого перегляду Програми в рамках Механізму розширеного фінансування EFF ми виконали всі кількісні критерії ефективності (ККЕ) і всі п'ять структурних маяків, визначених на період з початку квітня до кінця травня 2023 року. Однак ми не досягли індикативної цілі (ІЦ) щодо загального касового сальдо сектору загальнодержавного управління без урахування грантів з огляду на вищі за очікувані видатки на оборону, а також ІЦ щодо соціальних видатків внаслідок зміни підходів до нарахування соціальних виплат.

5. Ми просимо внести зміни до ККЕ, встановленого на кінець червня 2023 року, щодо первинного касового сальдо сектору загальнодержавного управління, не пов'язаного з обороною, щоб врахувати нову інформацію про траєкторію видатків протягом 2023 року. Ми також звертаємося з проханням підвищити цільові показники ефективності по чистим міжнародним резервам станом на кінець червня та грудня. Додатково ми просимо змінити з кінця цього червня статус ККЕ щодо випуску державних гарантій з постійного на періодичний. Ми також пропонуємо чотири нові структурні маяки задля збереження макроекономічної та фінансової стабільності в умовах війни, що триває, та для підтримки імпульсу реформ (див. Таблицю 2 Меморандуму про економічну та фінансову політику). Ми просимо перенести кінцевий термін для структурного маяка щодо ухвалення законопроекту про податкову політику та адміністрування, підготовленого в рамках МПЗР (Закон №8401), з кінця червня 2023 року на кінець липня 2023 року. Це надасть додатковий час для забезпечення ухвалення Закону.

6. Наші міжнародні партнери запевнили нас у своїй подальшій підтримці, щоб забезпечити відновлення боргової стійкості та повне фінансування програми. 24 березня 2023 року ми публічно оголосили про наш намір врегулювати наш зовнішній державний борг з метою відновлення стійкості державного боргу на перспективній основі. Ми і надалі дотримуватимемося плану розпочати переговори з держателями облігацій зовнішнього боргу на початку 2024 року з метою завершення необхідних операцій не пізніше середини 2024 року, тоді як група офіційних кредиторів взяла на себе зобов'язання щодо двоетапного процесу врегулювання боргу.

7. З міркувань національної, а також міжнародної безпеки ми продовжуємо дію низки заходів. Ми повідомили Фонд про ці заходи для узгодження відповідно до Рішення 144. Ми

також продовжуємо дві практики множинності валютних курсів (ПМВК), що підлягають затвердженню Фондом згідно Статті VIII, Розділ 3. Ми поступово зніматимемо валютні обмеження в міру нормалізації обставин, проводячи консультації з експертами МВФ.

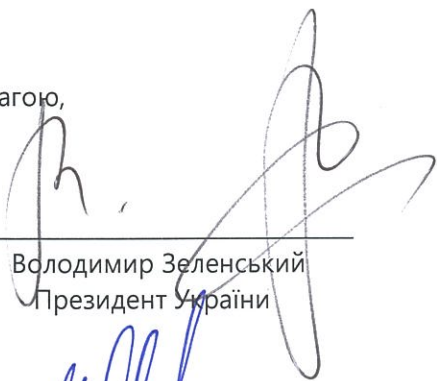
8. На підставі успішного виконання цілей та структурних маяків на кінець квітня 2023 року та кінець травня 2023 року, а також зважаючи на наші зобов'язання щодо заходів політики на наступний період, ми просимо завершити перший перегляд Програми і виділити кошти в сумі 663,90 млн СПЗ (33% квоти). Буде укладено меморандум про взаєморозуміння між Національним банком України (НБУ) та Міністерством фінансів (Мінфін) щодо механізму обслуговування зобов'язань Уряду перед Фондом НБУ від імені Мінфіну.

9. Ми вважаємо, що заходи політики, викладені в МЕФП, що додається, є достатніми для досягнення цілей програми як за умов базового сценарію, так і за несприятливим сценарієм. Визнаючи, що ці сценарії характеризуються надзвичайно високим рівнем невизначеності, ми зобов'язуємося і надалі адаптувати нашу політику у відповідності до умов, що змінюються. Ми консультуватимемося з МВФ щодо вжиття цих заходів, а також перед внесенням змін до будь-якої політики, що міститься у МЕФП, у відповідності до політики МВФ щодо проведення консультацій. Ми будемо утримуватися від будь-якої політики, яка б не відповідала цілям програми та нашим зобов'язанням, викладеним у МЕФП.

10. Ми надаватимемо експертам МВФ дані та інформацію, необхідні для моніторингу виконання програми, в тому числі шляхом дотримання вимог щодо надання даних, описаних у Технічному меморандумі про взаєморозуміння (ТМВ), що додається.

11. Відповідно до нашого прагнення до прозорості, ми надаємо згоду на публікацію МВФ цього листа, МЕФП, ТМВ та відповідних супровідних документів Ради виконавчих директорів МВФ.

З повагою,

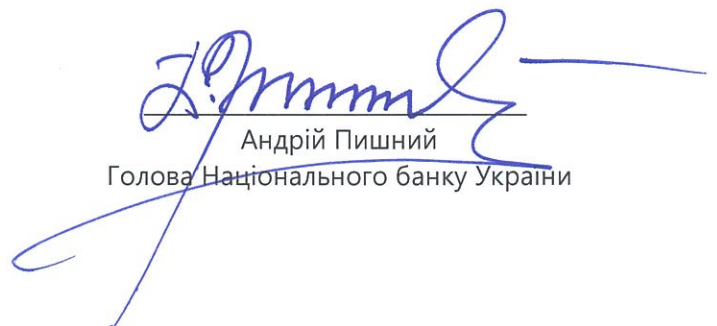
Володимир Зеленський
Президент України

Денис Шмигаль
Прем'єр-міністр України

Сергій Марченко
Міністр фінансів України

Андрій Пишний
Голова Національного банку України

Додаток І. Лист про наміри

Пані Крісталіні Георгієвій
Директору-розпоряднику
Міжнародного валютного фонду
Вашингтон, Округ Колумбія, 20431
США

19 червня 2023 року

Шановна пані Георгієва!

1. Незаконне і невинувачене вторгнення росії в нашу країну продовжує спричиняти величезні людські, соціальні та економічні втрати. Атаки не припиняються, кількість жертв серед цивільного населення є значною, більше третини населення було переміщено, інфраструктура зазнала і продовжує зазнавати величезної шкоди, а нещодавнє знищення Каховської ГЕС матиме істотні довготривалі наслідки для нашого народу, постачання базових послуг та для довкілля. Незважаючи на ці труднощі, наш народ продовжує демонструвати мужність, рішучість та стійкість, а макроекономічну, фінансову та зовнішню стабільність було збережено. Наші високі показники при виконанні Програми в рамках Механізму розширеного фінансування (EFF) чітко продемонстрували нашу здатність впроваджувати здорову економічну політику, незважаючи на ці складні обставини. Затвердження програми, що підтримується МВФ, разом із значними офіційними фінансовими запевненнями, забезпечило критично важливий фінансовий пакет у розмірі 115 мільярдів доларів США на чотири роки. Проте, ми продовжуємо поставати перед суттєвими ризиками в умовах надзвичайно високої невизначеності, пов'язаної з війною.

2. Метою нашої Програми, що здійснюється за підтримки МВФ, залишається відновлення фіскальної та досягнення боргової стійкості на довгострокову перспективу, а також середньострокової зовнішньої життєздатності, водночас сприяючи довгостроковому зростанню в контексті післявоєнної відбудови та нашого процесу вступу до Європейського Союзу. Програма покликана вирішити наші проблеми з платіжним балансом та відновити середньострокову зовнішню життєздатність не лише за базового, але й за несприятливого сценарію. Ми залишаємося відданими рішучому впровадженню амбітних реформ та політики з метою досягнення набагато потужніших економічних результатів. В оновленому Меморандумі про економічну та фінансову політику (МЕФП), що додається, детально викладено економічну програму, яку органи влади України реалізовуватимуть за підтримки МВФ та інших міжнародних партнерів.

3. З огляду на виняткову невизначеність, наша програма і надалі передбачає двоетапний підхід. На першому етапі нашою головною метою залишається збереження макроекономічної та фінансової стабільності в умовах війни, що триває, з одночасною підготовкою підґрунтя для потужного післявоєнного відновлення, включно з проведенням критично важливих

відновлювальних та ремонтних робіт. Крім того, ми також впроваджуватимемо широкомасштабні структурні реформи, що охоплюють державні фінанси, фінансовий сектор, монетарну та валютну політику, корпоративне управління, боротьбу з корупцією та енергетичний сектор. На другому післявоєнному етапі ми поглибимо нашу програму структурних реформ і впровадимо додаткові реформи макроекономічної політики для відновлення середньострокової зовнішньої життєздатності, підтримки відбудови та сприяння потужному довгостроковому зростанню, а також прискоримо наш поступ на шляху до вступу в ЄС. Щойно дозволятимуть умови, Україна повернеться до довоєнних засад політики, включно з гнучким обмінним курсом, що лежить в основі режиму таргетування інфляції. Для того, щоб закласти основи для післявоєнного зростання, ми впровадимо реформаторські ініціативи, спрямовані на підвищення продуктивності та конкурентоспроможності, зокрема в енергетичному секторі.

4. Для першого перегляду Програми в рамках Механізму розширеного фінансування EFF ми виконали всі кількісні критерії ефективності (ККЕ) і всі п'ять структурних маяків, визначених на період з початку квітня до кінця травня 2023 року. Однак ми не досягли індикативної цілі (ІЦ) щодо загального касового сальдо сектору загальнодержавного управління без урахування грантів з огляду на вищі за очікувані видатки на оборону, а також ІЦ щодо соціальних видатків внаслідок зміни підходів до нарахування соціальних виплат.

5. Ми просимо внести зміни до ККЕ, встановленого на кінець червня 2023 року, щодо первинного касового сальдо сектору загальнодержавного управління, не пов'язаного з обороною, щоб врахувати нову інформацію про траєкторію видатків протягом 2023 року. Ми також звертаємося з проханням підвищити цільові показники ефективності по чистим міжнародним резервам станом на кінець червня та грудня. Додатково ми просимо змінити з кінця цього червня статус ККЕ щодо випуску державних гарантій з постійного на періодичний. Ми також пропонуємо чотири нові структурні маяки задля збереження макроекономічної та фінансової стабільності в умовах війни, що триває, та для підтримки імпульсу реформ (див. Таблицю 2 Меморандуму про економічну та фінансову політику). Ми просимо перенести кінцевий термін для структурного маяка щодо ухвалення законопроекту про податкову політику та адміністрування, підготовленого в рамках МПЗР (Закон №8401), з кінця червня 2023 року на кінець липня 2023 року. Це надасть додатковий час для забезпечення ухвалення Закону.

6. Наші міжнародні партнери запевнили нас у своїй подальшій підтримці, щоб забезпечити відновлення боргової стійкості та повне фінансування програми. 24 березня 2023 року ми публічно оголосили про наш намір врегулювати наш зовнішній державний борг з метою відновлення стійкості державного боргу на перспективній основі. Ми і надалі дотримуватимемося плану розпочати переговори з держателями облігацій зовнішнього боргу на початку 2024 року з метою завершення необхідних операцій не пізніше середини 2024 року, тоді як група офіційних кредиторів взяла на себе зобов'язання щодо двоетапного процесу врегулювання боргу.

7. З міркувань національної, а також міжнародної безпеки ми продовжуємо дію низки заходів. Ми повідомили Фонд про ці заходи для узгодження відповідно до Рішення 144. Ми також продовжуємо дві практики множинності валютних курсів (ПМВК), що підлягають затвердженню Фондом згідно Статті VIII, Розділ 3. Ми поступово зніматимемо валютні обмеження в міру нормалізації обставин, проводячи консультації з експертами МВФ.

8. На підставі успішного виконання цілей та структурних маяків на кінець квітня 2023 року та кінець травня 2023 року, а також зважаючи на наші зобов'язання щодо заходів політики на наступний період, ми просимо завершити перший перегляд Програми і виділити кошти в сумі 663,90 млн СПЗ (33% квоти). Буде укладено меморандум про взаєморозуміння між Національним банком України (НБУ) та Міністерством фінансів (Мінфін) щодо механізму обслуговування зобов'язань Уряду перед Фондом НБУ від імені Мінфіну.

9. Ми вважаємо, що заходи політики, викладені в МЕФП, що додається, є достатніми для досягнення цілей програми як за умов базового сценарію, так і за несприятливим сценарієм. Визнаючи, що ці сценарії характеризуються надзвичайно високим рівнем невизначеності, ми зобов'язуємося і надалі адаптувати нашу політику у відповідності до умов, що змінюються. Ми консультиватимемося з МВФ щодо вжиття цих заходів, а також перед внесенням змін до будь-якої політики, що міститься у МЕФП, у відповідності до політики МВФ щодо проведення консультацій. Ми будемо утримуватися від будь-якої політики, яка б не відповідала цілям програми та нашим зобов'язанням, викладеним у МЕФП.

10. Ми надаватимемо експертам МВФ дані та інформацію, необхідні для моніторингу виконання програми, в тому числі шляхом дотримання вимог щодо надання даних, описаних у Технічному меморандумі про взаєморозуміння (ТМВ), що додається.

11. Відповідно до нашого прагнення до прозорості, ми надаємо згоду на публікацію МВФ цього листа, МЕФП, ТМВ та відповідних супровідних документів Ради виконавчих директорів МВФ.

З повагою,

Володимир Зеленський
Президент України

Денис Шмигаль
Прем'єр-міністр України

Сергій Марченко
Міністр фінансів України

Андрій Пишний
Голова Національного банку України

Додаток І. Меморандум про економічну та фінансову політику

19 червня 2023 року

I. Передумови, останні економічні події та прогнози

Контекст

1. Неспровоковане, незаконне і невиправдане вторгнення росії в нашу країну продовжує спричиняти величезні людські, соціальні та економічні втрати. Продовжують зростати втрати серед цивільного населення, більше третини усього населення було переміщено, інфраструктура зазнала масштабних руйнувань. Протягом зими наша країна зазнала спустошливих нападів на критичну енергетичну інфраструктуру, і ракетні удари по всій території країни тривають і сьогодні. У цьому контексті, за нашими оцінками, знищення Каховської ГЕС матиме довготривалі істотні наслідки для нашого народу, надання базових послуг та для довкілля. Наш народ і далі демонструє надзвичайні мужність і стійкість, а макроекономічну, фінансову та зовнішню стабільність вдалося зберегти. Тим не менш, ми продовжуємо стикатися з серйозними проблемами: дефіцит бюджету залишається істотно значним, що викликає великі потреби у зовнішньому фінансуванні. Необхідність захисту основних функцій держави в умовах існуючих фінансових обмежень змусить нас продовжувати шукати складні політичні компроміси

2. Програма в рамках Механізму розширеного фінансування (Extended Fund Facility - EFF) стала надійним якорем нашої економічної стратегії, і ми досягли значних успіхів, виконуючи цю програму. Ухвалення програми в рамках Механізму розширеного фінансування EFF у березні дало можливість мобілізувати пакет зовнішнього фінансування в розмірі 115 мільярдів доларів США за участю наших міжнародних партнерів та донорів на період у чотири роки. У ці надскладні часи зазначена програма створила можливість підвищити передбачуваність нашого макроекономічного управління, а також стала якорем для нашої економічної політики. Ми і надалі зобов'язуємося дотримуватись визначених програмою цілей, і підтвердженням цьому є наші поточні успіхи у її виконанні .

3. Навіть в умовах продовження війни ми ініціюємо пріоритетні проекти відновлення та відбудови для задоволення основних потреб нашого населення. За оцінками Світового банку, станом на 24 лютого 2023 року, пов'язані з відбудовою довгострокові потреби нашої країни сягають приголомшливої суми у 411 мільярдів доларів США. Кожний день продовження війни збільшує цю суму. Наше населення потребує невідкладної відбудови, включно з відновленням енергетики, житла, критичної та соціальної інфраструктури, базових послуг для найбільш уразливих верств громадян та з розвитком приватного сектора. Настав час розпочати відбудову для того, щоб забезпечити задоволення

базових потреб нашого народу, заохотити до повернення тих, хто полишив країну, а також закласти підвалини швидкого та потужного відновлення.

4. Зусилля, спрямовані на досягнення нашої стратегічної мети вступу до ЄС, посилять рушійні сили довгострокового зростання та стабільності. Реформи, спрямовані на вступ до ЄС, зміцнять економіку та інституції України, оскільки вони мають важливе значення для створення умов для збільшення інвестицій та зростання в майбутньому. Статус України як країни - кандидата передбачає, що вибір регуляторного режиму, визначеного законодавством ЄС, впливатиме на рамки процесу відновлення та відбудови. Це сприятиме зусиллям з відбудови відповідно до Європейського зеленого курсу та цифрового порядку денного. Поступова інтеграція до внутрішнього європейського ринку, яка вже розпочалася на основі Угоди про асоціацію та Угоди про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі, має збільшити обсяги торгівлі та стимулювати передачу доходів і технологій в українську економіку, тим самим сприяючи відновленню.

Економічний прогноз

5. Ми очікуємо більш потужного економічного відновлення протягом цього року, хоча перспективи залишаються невизначеними, оскільки війна триває.

- Після зниження виробництва приблизно на 29 відсотків у 2022 році (цифра переглянута через кращі показники у четвертому кварталі) та попри удари по критично важливій енергетичній інфраструктурі на початку 2023 року, економічна активність продемонструвала вищу стійкість на тлі зростання впевненості суб'єктів економічної діяльності. Ми очікуємо більш потужного послідовного відновлення економіки в міру того, як домогосподарства та компанії поступово адаптуються до умов війни, а бюджетно-податкова політика продовжує бути сприятливою. На початку 2023 року економічна активність істотно відновилася, а в квітні показники економічної активності продовжують вказувати на стійке відновлення, оскільки відбулося швидке відновлення енергетичної системи, валютні ринки стабілізувались, а показники інфляції почали впевнено знижуватись. На додаток до цього, на ринку праці спостерігаються ознаки стабілізації на тлі зменшення чистої міграції. Очікується, що протягом наступних кварталів економічна активність буде і далі посилюватись завдяки подальшому зростанню в зонах, вільних від бойових дій, а також ефекту бази за припущення, що зерновий та транзитний коридори через сусідні країни ЄС продовжать працювати, а також того, що ескалації бойових дій не відбудеться. Темпи відновлення визначатимуться ступенем впливу переважаючої високої невизначеності на приватні інвестиції, рівень споживання в умовах зниження купівельної спроможності на тлі стриманого зростання реальної заробітної платні, а також на напрямок і темпи чистої міграції. Разом з тим, потужне зростання у 2023 році може сформувати основи для ще інтенсивнішого відновлення протягом 2024 року; враховуючи невизначеність, ми прогнозуємо річне зростання у 2023 році в діапазоні від 1 до 3 відсотків.

- Інфляція сповільнилася швидше, ніж це очіувалося, з піку у 26,6 відсотків у річному обчисленні наприкінці 2022 року до 15,3 відсотків у річному обчисленні у травні, що віддзеркалює швидке відновлення енергетичної системи після атак на критично важливу енергетичну інфраструктуру, зміцнення валютного ринку, жорстку кредитно-грошову політику, а також достатню пропозицію продовольства та палива. З огляду на поступове послаблення обмежень пропозиції протягом року, відносно стриманий споживчий попит, уповільнення глобальної інфляції та вплив кредитно-грошової політики НБУ, ми очікуємо, що інфляція до кінця 2023 року сповільниться до рівня нижче 15 відсотків у річному обчисленні.
- Очікується, що поточний рахунок матиме дефіцит приблизно в 10 мільярдів доларів США в 2023 році після орієнтовного профіциту в 8 мільярдів доларів США в 2022 році. Це відображає розширення торговельного балансу внаслідок все ще повільного відновлення експорту (з огляду на слабкий експорт сільськогосподарської продукції через перебої в роботі зернового коридору та торговельні обмеження з боку сусідніх країн, втрату виробничих потужностей у металургії та гірничодобувній промисловості, а також залишкові обмеження пропозиції), а також підвищений попит на імпорт через сильніші перспективи зростання. Очікується також, що баланс послуг і надалі залишатиметься суттєво від'ємним через продовження зняття коштів і карткових платежів українськими мігрантами за кордоном, хоча, за очікуваннями, відтік мігрантів зменшиться, а протягом 2023 року навіть спостерігатиметься помірний чистий приплив мігрантів до країни. Тим не менш, триваючий значний притік зовнішнього фінансування повинен збільшити рівень валових міжнародних резервів до достатнього показника у 30,5 мільярдів доларів США до кінця 2023 року за базовим сценарієм, що еквівалентно 4,1 місяцям імпорту, і більше ніж на 1 мільярд доларів США порівняно із рівнем на час запиту про програму EFF завдяки меншому обсягу валютних інтервенцій та кращим показникам першого кварталу.
- Умови на валютному ринку значно поліпшилися через постійні зовнішні притоки коштів та сезонні чинники (включаючи продаж валюти сільськогосподарськими виробниками). Спред між офіційним та готівковим обмінними курсами помітно скоротився до 2-4 відсотків у березні-квітні 2023 року.

6. Економіка може відновитися швидше, особливо якщо ситуація з безпекою поліпшиться скоріше, ніж очікується. Декілька факторів можуть сприяти більш сильному відновленню, насамперед зниження ризиків, пов'язаних із безпековою ситуацією, що сприятиме швидшому відновленню настроїв, пожвавленню економічної активності, в тому числі завдяки швидшому вирішенню пов'язаних з війною перебоїв у постачанні та розширенню доступу до морських портів, а також більш швидкому поверненню мігрантів. Наші зусилля зі збору ресурсів для критично важливих проєктів з відновлення та відбудови також підтримають більш високі темпи зростання. У середньостроковій перспективі наше економічне зростання може бути прискорене процесом інтеграції до ЄС та значними інвестиціями у відбудову, включаючи притік приватних інвестицій.

7. Незважаючи на кращі короткострокові показники, залишаються ризики матеріалізації більш несприятливого прогнозу на тлі надзвичайно високої невизначеності. Ризики, пов'язані з безпекою, можуть зберігатися довше, ніж очікувалося, впливаючи на настрої та сповільнюючи темпи повернення мігрантів. Недостатня або запізнена підтримка донорів також може загострити складнощі з фінансуванням, вимагаючи складних політичних компромісів. Зерновий коридор, а також транзитні маршрути можуть бути перервані, може статися подальше пошкодження енергетичної інфраструктури або тривалі перебої в електропостачанні, а пов'язані з війною перебої в ланцюгах постачання можуть погіршитися, що призведе до зростання виробничих витрат і зниження прибутковості компанії. Продовження війни і далі чинитиме тиск на нашу фінансову позицію, а дефіцит бюджету й потреба у зовнішньому фінансуванні можуть значно збільшитися.

II. Макроекономічна та структурна політика на 2023–2027 роки

A. Огляд

8. Кінцевою метою економічної програми українського уряду, яка підтримується МВФ, є відновлення фіскальної та боргової стійкості з одночасним сприянням довгостроковому зростанню в контексті післявоєнної відбудови та нашого шляху до вступу в ЄС. Враховуючи велику невизначеність, наша економічна програма передбачає двоетапний підхід.

- На першому етапі нашу основну увагу буде зосереджено на підтримці макроекономічної, зовнішньої та фінансової стабільності, щоб зміцнити потенціал України на її шляху до перемоги. Наша програма передбачає заходи політики, спрямовані на забезпечення надійного бюджету 2023 року у поєднанні із середньостроковим бюджетним плануванням, яке слугуватиме якорем бюджетно-податкової політики та оцінки фінансових розривів. Водночас ми впроваджуватимемо заходи для підготовки підґрунтя для післявоєнного зростання України, зокрема у фіскальних структурних сферах, фінансовому секторі, монетарній та валютній політиці, корпоративному управлінні, боротьбі з корупцією та енергетичному секторі. Соціальні витрати будуть захищені настільки, наскільки це можливо, також враховуючи масштабну гуманітарну підтримку з боку агентств ООН та неурядових організацій.
- На другому етапі, коли війна вщухне, ми зосередимося на більш масштабних реформах, спрямованих на закріплення макроекономічної стабільності, підтримку відновлення та ранньої відбудови, сприяння економічному зростанню і, таким чином, відновлення зовнішньої життєздатності в середньостроковій перспективі. Коли дозволять умови, Україна повернеться до довоєнної політики, включаючи гнучкий обмінний курс, що лежить в основі режиму таргетування інфляції. Щоб допомогти закласти основи для післявоєнного зростання, ми просуватимемо реформаторські ініціативи для підвищення продуктивності та конкурентоспроможності, зокрема в енергетичному секторі. Головним якорем нашої політики буде прогрес на шляху до вступу в ЄС.

9. Ми визнаємо аналіз, проведений експертами МВФ щодо оновленого песимістичного сценарію, і зобов'язуємося вжити всіх необхідних заходів для забезпечення успіху програми та стабільної економіки.

- З початку війни ми неодноразово і рішуче вживали заходів для реагування на потрясіння в міру їх матеріалізації, ретельно балансуючи між необхідністю швидкого та ефективного реагування і важливими соціальними міркуваннями. У 2022 році ми провели системну оптимізацію капітальних видатків та інших менш пріоритетних статей видатків, а також визначили додаткове фінансування. Спираючись на цей досвід, ми рішуче реагуватимемо за умови потенційної матеріалізації песимістичного сценарію з метою забезпечення ефективного функціонування державних установ, вживаючи необхідних заходів для збереження економічної та фінансової стабільності та підтримки стійкості боргу на перспективній основі. За песимістичних сценаріїв, як визначено в аналізі експертів МВФ, ми готові вжити належних фіскальних заходів, включаючи визначення заходів податкової політики, які можна ефективно та швидко впровадити, або витрат, які можуть бути відкладені до отримання додаткових зовнішніх грантів або підтримки на пільгових умовах. Паралельно ми також визначимо додаткове внутрішнє фінансування, необхідне для забезпечення закриття фінансових розривів без шкоди для економічної та фінансової стабільності. Досягнути балансу цих цілей складно, і ми вітаємо той факт, що наші партнери готові надати додаткові фінансові ресурси, достатні для закриття фінансових розривів і збереження стійкості боргу; ми маємо твердий намір виконати свою частину зобов'язань для забезпечення розподілу тягаря коригування.
- Ми однаковою мірою зосереджені на просуванні політики, яка може допомогти нам досягти високих і стійких темпів зростання. Створення рамкових механізмів для післявоєнної відбудови, які дозволили б нам поглинути значні офіційні ресурси, а також каталізувати приватний капітал, у тому числі прями іноземні інвестиції, могло б мати вирішальний вплив. Реформи, необхідні для досягнення стратегічної мети вступу до ЄС у поєднанні з поступовою інтеграцією до європейського внутрішнього ринку через Угоду про асоціацію та Угоду про глибоку та всеосяжну зону вільної торгівлі, будуть вкрай важливими компонентами такої стратегії.

В. Бюджетно-податкова політика

Бюджетно-податкова політика в 2023 році

10. Наша бюджетно-податкова політику у 2023 році буде спрямована на підтримку фіскальної та боргової стійкості з одночасним забезпеченням достатніх ресурсів для основних пріоритетних видатків та підготовкою до відбудови. З огляду на пов'язану з війною невизначеність, ми і надалі зобов'язуємося вжити всіх необхідних заходів для усунення додаткового тиску та ризиків пов'язаних з бюджетом. Ми будемо утримуватися від будь-якої податкової політики та адміністративних заходів, які можуть негативно вплинути на базу податкових надходжень у 2023 році та надалі, одночасно вживаючи заходів, що сприяють

післявоєнній відбудові та вступу до ЄС. Що стосується витрат, ми переглядатимемо категорії витрат лише після консультації з експертами МВФ і визначення джерел фінансування.

11. Ми доклали рішучих зусиль для виконання фіскальних цільових показників програми на квітень 2023 року. Зокрема:

- Первинне касове сальдо сектору загальнодержавного управління не пов'язаного з обороною без урахування грантів становило 353 мільярди гривень, що істотно вище передбаченої програмою нижньої межі у 258.3 мільярдів гривень (**Кількісний критерій ефективності**). Разом з тим, індикативний цільовий показник загального сальдо без врахування грантів склав -364.6 мільярдів гривень, що порушує нижню межу у -356.5 мільярдів гривень. Розбіжність результатів за цими цільовими показниками відображає вплив війни на бюджет, включно з необхідністю підтримувати оборонні видатки на високому рівні.
- Незважаючи на порушення в економіці, спричинені вторгненням росії, податкові надходження (без врахування внесків на соціальне страхування) склали 472.7 мільярди гривень, що впевнено перевищує цільовий показник на кінець квітня (**Кількісний критерій ефективності**). Це відображає високі показники збору податків – на доходи фізичних осіб, на прибуток підприємств та акцизних зборів навіть на тлі вищого, ніж очікувалося, темпу виплат відшкодувань ПДВ, а також погашення заборгованості з відшкодування цього року.
- Індикативна ціль щодо накопичення простроченої кредиторської заборгованості (внутрішня заборгованість) становила 1,76 мільярдів гривень, що нижче стелі у 6 мільярдів гривень.
- Що стосується постійно діючого критерія ефективності щодо граничного обсягу гарантованого державою боргу, то в квітні не відбулося жодного випуску, що відповідає постійно діючому цільовому показнику у 20 мільярдів гривень.
- Соціальні видатки склали 182,3 мільярдів гривень, що на 4.7 мільярда гривень нижче індикативного цільового показника у 187 мільярдів гривень. Це відображає нижчі, ніж очікувалося, соціальні видатки через зміни у підходах до нарахування соціальних виплат.

12. Наша політика в галузі видатків у 2023 році націлена на забезпечення головних пріоритетів, стримування додаткового тиску на видатки та забезпечення певного простору для відновлення та відбудови. Визнаючи пріоритетом ведення бойових дій та вже зроблені міжнародними донорами та партнерами значні внески, ми зобов'язуємося протидіяти тиску з боку непрофільних категорій видатків. Крім того, у подальшому, ми маємо чіткий намір визначати джерела повного фінансування будь-яких нових ініціатив, які збільшують поточні видатки, або за рахунок нових ресурсів, або шляхом компенсаційних фіскальних заходів. Ми продовжуватимемо здійснювати суворий контроль за зобов'язаннями та подальший дієвий нагляд за виконанням бюджету головними розпорядниками коштів.

13. Ми залишаємося відданими досягненню такої необхідної мобілізації доходів..

Зокрема:

- Ми приймемо законопроект (№8401), підготовлений в рамках Моніторингової програми з залученням Ради (МПЗР), до кінця липня 2023 року (початковий термін – 30 червня 2023 року), з тим, щоб цей закон набув чинності з 1 серпня 2023 року (**Структурний маяк, запропоновано перенесення**). З його прийняттям перший його компонент відновлює довоєнний порядок для платників податків, які перейшли із загального режиму оподаткування (тобто, сплати ПДФО, податку на прибуток підприємств, ПДВ) на єдиний податок. Крім того, він відновлює у довоєнному вигляді групи, які мають право на сплату єдиного податку, і усуває лазівки у застосуванні 2-відсоткової ставки єдиного податку. Інші два компоненти пов'язані з покращенням податкового комплаєнсу (дотримання вимог податкового законодавства) та обмежують можливості для ухиляння від податків. Зокрема, закон скасовує мораторій на проведення податкових перевірок, що має сприяти покращанню податкового комплаєнсу, а також повертає відповідальність за невикористання реєстраторів розрахункових операцій (РРО) у точках роздрібної торгівлі.
- Ми і надалі маємо чіткий намір скасувати або поетапно відмовитися від більшості відстрочок зі сплати податків, запроваджених під час воєнного стану. Ми скасували відстрочки зі сплати митних зборів, починаючи з 1 березня 2023 року, та скасували решту відстрочок зі сплати ввізних мит з 1 червня 2023 року. Термін дії оподаткування спецтехніки для генерації та розподілу електроенергії та опалювального устаткування закінчився, як і було заплановано, 1 травня 2023 року. Крім того, ми не будемо подовжувати дію положень податкового кодексу, запроваджених під час воєнного стану, які пом'якшують режим адміністрування податків та зборів. На додаток до цього, ми будемо утримуватись від запровадження податкових амністій на період дії програми або від запровадження будь-яких податкових заходів, що матимуть негативний вплив на нашу базу оподаткування. Крім того, будь-які заходи, необхідні для підтримки імпорту, пов'язаного з національною обороною та безпекою, будуть адресними, обмеженими у часі, контрольованими та під наглядом.

14. За нашими очікуваннями, у 2023 році загальний дефіцит державного бюджету без урахування зовнішніх грантів сягне 1,674.5 мільярдів гривень, або ж близько 25.8 відсотків ВВП, що і надалі відповідатиме засадам фіскальної стабільності за умови підтримки з боку зовнішніх донорів. Цей оновлений оціночний показник, який є приблизно на 34 мільярди гривень (2.5 відсотки ВВП) нижчим, ніж очікувалося на момент схвалення програми, відображає результати виконання бюджету на теперішній момент поточного року, а також переглянуті макропоказники. Прогнози щодо надходжень за виключенням зовнішніх грантів в цілому відповідають очікуванням. Очікується, що видатки залишатимуться близькими до рівнів, що передбачалися на момент ухвалення програми, хоча їхній склад дещо змінився. Нижня межа первинного касового сальдо сектору загального державного управління не пов'язаного з обороною без урахування грантів (**Кількісний критерій ефективності**) та нижня межа загального первинного касового сальдо сектору загальнодержавного управління

без урахування грантів (**Індикативний цільовий показник**) будуть і надалі використовуватися для моніторингу ходу виконання наших зобов'язань у цій царині. На додаток до цього, встановлена нижня межа видатків державного бюджету на соціальні програми сприятиме захисту соціальних видатків (**Індикативний цільовий показник**). Ми просимо визначити ККЕ, встановлений на кінець червня 2023 року для первинного не пов'язаного з обороною касового сальдо сектору загальнодержавного управління, на рівні 213 млрд грн, що віддзеркалює переглянуте визначення та нову інформацію про траєкторію видатків у 2023 році.

15. Ми розпочали підготовку бюджету на 2024 рік. Незважаючи на поставлені війною виклики, ми плануємо дотримуватись календаря підготовки бюджету та будемо проводити консультації з Фондом у міру просування цієї підготовчої роботи. Стосовно доходів ми підготуємо низку заходів з опорою на пріоритети, визначені в ході нашої роботи над Національною стратегією доходів (НСД), яка набуде чинності з 1 січня 2024 року. Ці заходи включатимуть в себе, окрім іншого, реформи, націлені на гармонізацію податкового режиму з Директивами ЄС. Стосовно видатків, їхні стелі і далі враховуватимуть потреби воєнного часу, але з певними змінами орієнтації в бік нових пріоритетних напрямків, включаючи мережу соціального захисту, відновлення та відбудову. В цьому контексті ми будемо забезпечувати дотримання головними розпорядниками коштів граничних обсягів видатків, які відповідають потребам фіскальної та боргової стійкості..

16. Ми також закладаємо підвалини для вжиття критично важливих заходів з відновлення та відбудови у сталий спосіб. В своїй останній Швидкій оцінці завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA2) Світовий банк визначив пріоритети на суму 14.1 мільярдів доларів США на 2023. З цієї загальної суми приблизно 3.3 мільярдів доларів США вже визначено в бюджеті. Ми шукаємо нові донорські зобов'язання на вкрай пільгових умовах щодо решти 10.8 мільярдів доларів США. Крім того, ми прагнемо розробити інтегровану стратегію управління державними інвестиціями, щоб забезпечити врахування критично важливих проєктів відбудови в середньостроковій бюджетній декларації, зберігаючи при цьому фіскальну стабільність та боргову стійкість (див. 1156).

Фіскальні структурні реформи

17. Наші фіскальні структурні реформи сприятимуть закріпленню середньострокового фіскального курсу,, підтримці фіскальної та боргової стійкості, а також закладенню підвалин для довгострокового зростання. У післявоєнний час, у міру поступового скорочення видатків на оборону, ми будемо прагнути до перенаправлення цих ресурсів на видатки, пов'язані з відновленням та відбудовою, а також з мережею соціального забезпечення для задоволення післявоєнних потреб суспільства та його вразливих верств. Для забезпечення ефективності використання цього знов сформованого фіскального простору з одночасною підтримкою боргової стійкості ми запровадимо істотні зміни в системах соціального захисту та пенсійного забезпечення після реалізації комплексних реформ соціальної політики, включаючи вдосконалення механізмів адресності допомоги та перевірки

матеріального стану громадян для соціальної допомоги відповідно до нашої концептуальної записки щодо соціальної політики.

18. Щоб підтримати наші середньострокові пріоритети витрат, цілі розвитку та вступ до ЄС, ми продовжуємо реалізацію нашої програми структурних реформ, зосередившись на наступних напрямках: (i) залучення достатніх надходжень для задоволення потреб у коштах для відновлення та соціальних видатків шляхом впровадження заходів, які підвищують ефективність, справедливість і простоту податкової системи, у тому числі через реалізацію власної багаторічної Національної стратегії доходів (НСД), (ii) підготовка управління державними інвестиціями та фінансами до післявоєнної епохи, шляхом посилення процесів державного інвестування, циклу управління проектами та контролю зобов'язань, (iii) посилення фіскальної прозорості та управління фіскальними ризиками, (iv) забезпечення фіскальної стійкості та передбачуваності бюджетної політики шляхом відновлення та посилення положень Бюджетного кодексу, які передбачають випадки, коли вносяться зміни до бюджету.

19. З цією метою ми здійснили низку кроків, спрямованих на реалізацію порядку денного реформ, включаючи своєчасне виконання структурних маяків у кількох сферах.

- Ми подали до Парламенту законопроект з метою відновлення чинності деяких статей Бюджетного кодексу, дія яких була призупинена на час воєнного стану. Зокрема, ми повертаємо та посилюємо статтю 52 Бюджетного кодексу, яка визначає засади та випадки, у яких до бюджету можуть бути внесені зміни як з боку доходів, так і з боку видатків (**Структурний маяк, кінець травня 2023**). Цей проєкт пропонує дворівневий захист. По-перше, будь-яка законодавча ініціатива, яка пропонує зміни до закону про річний бюджет (включно із середньостроковим) має супроводжуватися висновком Міністерства фінансів та мати визначені джерела фінансування. По-друге, ті законодавчі ініціативи, які призводять до зміни розмірів параметрів дефіциту, боргу та гарантій, зможуть бути подані до Парламенту виключно Кабінетом міністрів України (КМУ) та у супроводі висновку Міністерства фінансів. За допомогою цих поправок та у руслі норм Конституції ми прагнемо зменшити можливості для подання спонтанних (ad-hoc) ініціатив, які можуть зашкодити фіскальній стабільності та передбачуваності бюджетної політики.
- КМУ подав до Парламенту проєкт закону № 9346 з метою повернення чинності тих статей Бюджетного кодексу, які є необхідними для відновлення середньострокового бюджетного планування, розробки боргової стратегії та обмеження ризиків, пов'язаних з гарантіями. (**Структурний маяк, кінець травня 2023**). Ці статті будуть схвалені вчасно, щоб вони були чинними під час підготовки бюджету на 2024 рік (**Запропонований структурний маяк, кінець вересня 2023 року**).

Політика мобілізації доходів

20. Національна стратегія доходів і надалі залишатиметься якорем реформування нашої податкової політики та адміністрування. Ми вже здійснили два перших кроки на шляху до прийняття НСД.

- В якості відправного пункту, в кінці березня КМУ ухвалив рішення (**Попередній захід, що передуює запиту програми**), яким Міністерству фінансів було поставлене завдання розпочати підготовку НСД (2024-2030). В цьому рішенні було заявлено про наш намір прийняти НСД, сформульовані головні принципи та цілі податкової політики та адміністрування, як короткострокові, так і на період післявоєнної відбудови, а також кроки, які мають бути здійснені для підготовки та прийняття НСД.
- За підтримки технічної допомоги МВФ ми завершили аналіз структурних прогалин для НСД. В цьому напрямку ми визначили пріоритетні реформи за конкретними категоріями податків, які увійдуть до складу дорожньої карти НСД (2024-2030), що має бути розроблена до кінця липня 2023 року. Зокрема, в центрі нашої уваги – низка категорій податків, реформування яких дозволить розширити базу оподаткування, починаючи від податку на працю/податку на доходи фізичних осіб, податку на прибуток підприємств та акцизних зборів. У більш широкому сенсі, ми очікуємо, що ця дорожня карта міститиме чіткі цільові показники доходів та інші цілі політики, що впливають на широкий спектр податкових категорій, а також керівні настанови щодо координації дій між державними установами донорами, приватним сектором та громадянським суспільством під проводом Міністерства фінансів.
- Ми дотримуємося графіку, який дозволить нам ухвалити НСД до кінця 2023 року (**Структурний маяк, кінець грудня 2023 року**) та включатиме: (i) заходи спрямовані на зміцнення податкової та митної служби, спираючись на аналіз результатів опитування щодо ставлення платників податків (ii) переглянутий спрощений режим оподаткування з метою усунення ерозії податків на працю шляхом підміни правової основи трудових відносин положеннями цивільного права; (iii) узгодження правил щодо ПДВ та акцизних зборів із законодавством ЄС, (iv) посилені антикорупційні заходи та процедури управління для усунення ризиків недобросовісності, (v) податкові реформи, які врівноважать потребу у забезпеченні достатньої бази доходів із життєво важливим завданням створення умов для вступу до ЄС, реформ охорони довкілля, післявоєнної відбудови та відновлення, включаючи такі необхідні інвестиції, та розвиток промисловості.

21. Ми також працюємо над посиленням адміністрування податків та митних зборів в рамках НСД. Ми маємо твердий намір покращити мобілізацію доходів за допомогою добре налагодженого, прозорого та зручного для платників адміністрування податків та митних зборів. Зокрема:

- **Державна податкова служба (ДПС).** Ми вже розпочали підготовчу роботу; на основі результатів опитування проведеного щодо ДПС у листопаді 2022 року ми прийняли план заходів із врахуванням наданих за результатами опитування рекомендацій (**Структурний маяк, кінець травня 2023**). ДПС також успішно просувається в аналізі простроченої

податкової заборгованості (простроченої кредиторської заборгованості) та потенційних засобів її зменшення. Згідно із взятими зобов'язаннями, будуть розрізнятися прострочена заборгованість, яка виникла або пов'язана з російською військовою агресією та окупацією росією українських територій, та заборгованість, яка не має прямого або опосередкованого зв'язку з війною. ДПС зараз в процесі розробки детального плану заходів з метою поступового зменшення цієї простроченої заборгованості до кінця серпня 2023 року. Рухаючись далі, в рамках аналізу прогалин для НСД, ми також визначили критично важливі сфери реформування ДПС, які стануть важливою складовою НСД, включно із запровадженням системи управління комплаєнс-ризиками (дотримання вимог податкового законодавства), підвищенням спроможності управління реформами та вдосконаленням врядування.

- **Державна митна служба (ДМС).** В червні 2023 року ми плануємо провести діагностику ДМС за технічної допомоги МВФ. З цією метою ми визначили три напрями реформ, які є критично важливими для зменшення корупційних ризиків в митній адміністрації. Зокрема, наша увага буде зосереджена на: (i) реформуванні управління персоналом та політики оплати праці; (ii) покращення оперативного управління митницею з Центрального офісу служби, включаючи розвиток центрів експертизи для різних функціональних завдань, а також (iii) перенесенні перевірки митної документації з пунктів перетину кордону до управлінь всередині території країни.
- **Опитування щодо сприйняття служб платниками податків.** За підтримки Світового банку та МВФ ми розпочинаємо роботу над інституціоналізацією та удосконаленням цього опитування шляхом розширення його обсягу та репрезентативності а також над тим, щоб зробити його щорічним, охоплюючи не лише ДПС, а й ДМС.
- **Загалом, поєднуючи зусилля з реформування адміністрування податків та митних платежів,** в рамках підготовки НСД, ДМС та ДПС підготують комплексні плани короткострокових та середньострокових заходів, які зосередяться на відповідних ключових сферах реформування, визначених як в ході діагностики ДМС так і за результатами аналізу прогалин в рамках роботи над НСД, який охоплює ДПС (**Запропонований структурний маяк, кінець жовтня 2023**). План дій, розроблений на основі результатів опитування про сприйняття ДПС платниками податків, також слугуватиме внеском. Комплексні плани заходів будуть включені до загальної НСД.
- **Бюро економічної безпеки України (БЕБ).** Боротьба з ухиленням від сплати податків і посилення управління в податковій системі вимагають сильного наглядового органу, який може не тільки розслідувати фінансові та економічні кримінальні злочини проти держави, але й, що є важливим, надавати незалежну аналітичну підтримку для виявлення ухилення від сплати податків. Зважаючи на це, ми готуємо зміни до Закону та реорганізацію БЕБ, з метою чіткого визначення його функцій, відповідно до передового досвіду у цій сфері, посилення аналітичної складової та підпорядкування його Мінфіну Для початку ми створили робочу групу для перегляду правової бази діяльності ДБР з метою (i) розробки відкритого, прозорого та конкурентного процесу відбору керівництва та персоналу; (ii)

посилення вимог до конкурсної комісії; (iii) запровадження контрактної системи для працівників; (iv) розробки механізму атестації персоналу.

Середньострокове бюджетне планування

22. Для кращої підготовки до післявоєнної відбудови та закріплення фіскальної та боргової стійкості ми працюємо над відновленням середньострокового бюджетного планування. З цією метою, в частині виконання структурного маяка (див. 1xx), ми подали до Парламенту законопроект, який скасовує норму про призупинення підготовки середньострокового бюджету (Бюджетної декларації), а також середньострокової стратегії управління державним боргом напередодні бюджетного циклу 2024 року (див. 1xx), з набуттям чинності з січня 2024 року. На цій основі ми представимо в бюджеті на 2024 рік прогнози ключових категорій доходів і видатків, а також джерела фінансування дефіциту для сектору загальнодержавного управління на 2025-2026 роки. В рамках підготовки бюджету на 2024 рік ми також підготуємо звіт про фіскальні ризики, включаючи детальну інформацію щодо державних підприємств у сфері енергетики та критичної інфраструктури. (**Структурний маяк, кінець вересня 2023 року**). Закласти підвалини цієї роботи нам допомогла місія технічної допомоги) МВФ. У рамках підготовки бюджету на 2025 рік, у відповідності до бюджетного законодавства, ми підготуємо комплексний документ Середньострокову бюджетну декларацію (2025-2027 рр.). З метою посилення системи планування видатків, за технічної допомоги МВФ, ми зробимо кроки для вдосконалення стратегічного бюджетування та визначення вартості нових державних послуг, а також визначимо механізми зміцнення зв'язку між бюджетом та оцінкою фіскальних ризиків. Така вдосконалена база стане основою для формування бюджету на 2025 рік.

Пенсії та соціальні видатки

23. Ми продовжуватимемо забезпечувати фінансову стабільність пенсійної системи. Реформи, які розпочалися у 2017 році були спрямовані на захист громадян похилого віку від бідності шляхом створення стимулів для відкладення виходу на пенсію, застосування єдиних правил надання виплат, незалежно від професії, а також створенні стимулів для участі в пенсійній системі та дотримання норм щодо пенсійних відрахувань. Ми будемо утримуватися від: (i) запровадження нових спеціальних або пільгових пенсій; (ii) запровадження нових дискреційних підвищень виплат; (iii) прийняття змін, які будуть призводити до фактичного зменшення пенсійного віку. Ми дбатимемо про те, щоб будь-які запропоновані поправки як до законів, так і до підзаконних актів, які тягнуть за собою підвищення пенсійних видатків, супроводжувались аналізом їх середньострокових фіскальних та бюджетних наслідків, а також чітким визначенням необхідних для цього джерел фінансування у змінах до бюджету Пенсійного фонду України. На додаток до цього ми будемо продовжувати співробітництво з нашими партнерами за програмами розвитку для створення добре врегульованих і повністю профінансованих схем обов'язкових пенсійних накопичень, коли для цього будуть створені необхідні передумови після скасування воєнного стану та пом'якшені середньострокові фіскальні ризики. Крім цього, у контексті нашої системи середньострокового бюджетного планування, ми будемо прагнути визначити належні ресурси фінансування пенсійної системи

другого рівня та подбаємо про те, щоб ресурси, перенесені з першого рівня на другий, були заміщені коштом інших джерел доходів.

24. Ми вдосконалимо механізми підтримки вразливих категорій населення, в тому числі внутрішньо переміщених осіб. Це передбачає посилення механізмів підтримки з дотриманням принципів адресності та стимулювання економічної самостійності та працевлаштування бенефіціарів. У цьому зв'язку ми працюємо зі Світовим банком над посиленням механізмів більш якісної перевірки матеріального стану для надання допомоги внутрішньо переміщеним особам. Ми очікуємо на ухвалення відповідної постанови до вересня 2023 року.

Фіскальна прозорість та ризики

25. Ми продовжуватимемо вживати заходів з метою підвищення фіскальної прозорості, зниження фіскальних ризиків і посилення контролю за зобов'язаннями. Зокрема:

- ***Прострочена кредиторська заборгованість.*** Передбачене в межах Моніторингової програми з залученням Ради (МПЗР) повернення до звітування головних розпорядників коштів перед Міністерством фінансів істотно допомогло нам відновити контроль за зобов'язаннями на всіх рівнях урядування. Наша здатність утримувати загальний обсяг простроченої кредиторської заборгованості значно нижче верхньої межі індикативного цільового показника дає нам впевненість в тому, що ми маємо достатні повноваження для збереження надійного контролю за зобов'язаннями та можливості комплексного нагляду за фінансовими зобов'язаннями на всіх рівнях урядування. З огляду на реалії війни, під нього не підпадають органи місцевого самоврядування, які перебувають в районах прямих бойових дій та на територіях, окупованих росією.
- ***Звітність та оцінка ризиків державних підприємств.*** Ми вже повернули систему регулярної звітності про фіскальні ризики тих державних підприємств, які не розташовані на тимчасово окупованих територіях. З цією метою ми повідомили всі лінійні міністерства та підвідомчі їм державні підприємства про необхідність продовжувати надання квартальних звітів із застереженням про те, що роботи з оцінки ризиків та стрес-тести можуть за необхідності проводитися частіше у зв'язку з певними подіями. На основі результатів роботи нещодавньої місії МВФ з технічної допомоги щодо оцінки ризиків ми очікуємо включити результати стрес-тестування ДП у майбутні звіти про фіскальні ризики, починаючи зі звіту про фіскальні ризики до бюджету 2024 року.
- ***Зміцнення системи надання гарантій та оцінки ризиків, пов'язаних із гарантіями.*** За допомогою нещодавньої місії технічної допомоги МВФ ми працюємо над зміцненням системи оцінки ризиків, пов'язаних із гарантіями (див. також ¶35). Ми рухаємося у відповідності до графіку підготовки до вересня 2023 року норм про запровадження жорсткіших правил оцінки ризиків для попередження зловживань та введення плати за гарантії на основі оцінки ризиків. На забезпечення наших зусиль із проведення виваженої

політики що стосується управління фіскальними ризиками та боргом, ми внесли до Парламенту проєкт закону (**Структурний маяк, кінець травня 2023 року**), який відновить дію статей Бюджетного кодексу, якими встановлюються обмеження щодо надання державних гарантій із чіткими критеріями для такого надання (у тому числі для пріоритетних секторів). Ця пропозиція передбачає, що в Бюджетному кодексі буде передбачене повернення до тривідсоткового ліміту на гарантії, які надаються безпосередньо рішенням Кабінету міністрів України. Водночас, з метою підтримки проєктів, що фінансуються міжнародними фінансовими організаціями та урядами інших країн, включно з проєктами відновлення та відбудови, питання надання гарантій будуть щорічно обговорюватись в контексті закону про державний бюджет, що схвалюється Парламентом. Ліміти на такі гарантії будуть обговорюватись в контексті програми за підтримки МВФ з огляду на необхідність стримування пов'язаних з гарантіями ризиків та забезпечення боргової стійкості, але таким чином, щоб не формувалися безпідставні обмеження фінансування з боку міжнародних фінансових організацій або проєктів відбудови.

- **Моніторинг ризиків за кредитною програмою 5-7-9.** Ця програма під управлінням Фонду розвитку підприємництва довела свою користь у підтримці секторів і галузей, які потребували такої підтримки для того, щоб подолати наслідки російської агресії. В цьому відношенні ми маємо намір проаналізувати ефективність цієї програми та оцінити потенційні ризики та умовні зобов'язання, що виникають для державного сектору. Ми розробимо концептуальну записку (**Запропонований структурний маяк, кінець вересня 2023 року**) з пропозиціями сфокусувати програму на малих та середніх підприємствах, поступово відмовляючись від участі великих компаній, посилити її моніторинг та запровадити адекватні запобіжні заходи. Ми відновимо контроль Міністерства фінансів над цією програмою, щоб зменшити фіскальні ризики.
- **Фонд розвитку підприємництва.** З огляду на те, що портфель Фонду розвитку підприємництва розширюється, ми проведемо аналіз структури його управління та системи управління ризиками з метою виявлення таких недоліків, які створюють істотні ризики для державних фінансів та бюджету 2023 року, а також в середньостроковій перспективі. Крім того, ми забезпечимо збереження існуючої частки Міністерства фінансів у акціонерному капіталі Фонду розвитку підприємництва.

26. Ми продовжимо підвищувати прозорість управління та витрачання бюджетних коштів та коштів і спеціальних рахунків.

- **Фонд ліквідації наслідків збройної агресії.** Ми вже підготували правила та положення щодо «Фонду ліквідації наслідків збройної агресії» і, незважаючи на важливу адміністративну роль нового державного органу в управлінні цим Фондом, контроль за зобов'язаннями та асигнуваннями залишиться у Міністерства фінансів, як це передбачено бюджетним законодавством. Цей Фонд фінансує бюджетну програму через спеціальний фонд, а тому на нього поширюються відповідні статті Бюджетного кодексу. Ми також зобов'язуємося доповнити існуючу звітність регулярним консолідованим звітом, у якому

підсумовуються джерела фінансування та видатки (згідно до їхньої економічної класифікації) в єдиному документі. В цьому контексті ми зобов'язуємося утримуватися від використання прибутку НБУ на цільові видатки у 2024 році та спрямовувати цю категорію доходів до загального фонду Державного бюджету .

- **Спеціальні рахунки.** Ми виконали структурний маяк щодо формування правової бази для регулювання контролю за зобов'язаннями та асигнуваннями, пов'язаними зі спеціальними рахунками, відкритими в НБУ. Зокрема, ми ввели у дію зміни до Бюджетного кодексу (11 квітня 2023 року) для переведення контролю за зобов'язаннями та асигнуваннями до Міністерства фінансів, як це передбачено бюджетним законодавством. Крім того, ці зміни підвищують прозорість та підзвітність спеціальних рахунків та консолідують їх в рамках сектору загальнодержавного управління як спеціальні фонди державного бюджету. З цією метою, ми працюємо над імплементацією прийнятої законодавчої бази; зокрема, буде виданий відповідний наказ Міністерством фінансів головним розпорядникам коштів до кінця червня 2023 року, крім того, ми зараз формуємо систему казначейської звітності щодо використання коштів з цих рахунків . Наші основні кроки включають: (i) створення звітності таким чином, щоб звіти казначейства та розпорядників коштів включали в себе як початкові залишки коштів на початок року, так і залишок коштів за кожний звітний період; (ii) включення таких спеціальних рахунків до бюджетної документації та фіскальних звітів у відповідності до кращих практик забезпечення фіскальної прозорості; (iii) оприлюднення агрегованих даних за такими спеціальними рахунками з кінця липня 2023 року.

Посилення управління державними інвестиціями

27. Ми продовжуємо працювати над посиленням управління державними інвестиціями перед початком післявоєнної відбудови, спираючись на Програму з управління державними фінансами в Україні EU4PFM та Звіт Світового банку про діагностичну оцінку управління державними інвестиціями за 2022 рік. Нашою загальною метою є підвищення ефективності державних інвестицій у руслі цілей середньострокового бюджетного планування та боргової стійкості. Це сприятиме скеруванню ресурсів в напрямку проєктів з найбільшою економічною віддачею з одночасною підтримкою відновлення та зростання. Нещодавній Звіт Світового банку визначає численні можливості для покращення, які, якщо їх запровадити в короткостроковій перспективі, можуть стати критичними факторами забезпечення більш прозорого та ефективного управління державними інвестиціями (УДІ). З цією метою, за підтримки технічної допомоги Світового банку ми проводимо зараз перегляд поточних процедур УДІ та розробляємо дорожню карту заходів відповідно до графіку **(Структурний маяк, кінець грудня 2023 року)**, з тим, щоб (i) до всіх державних інвестиційних проєктів застосовувалися уніфіковані підходи УДІ, у тому числі до проєктів державно-приватного партнерства (ДПП); (ii) інвестиційні проєкти відбиралися на конкурсній основі з прозорими критеріями відбору та відповідали середньостроковій бюджетній декларації; (iii) посилені повноваження були надані Міністерству фінансів, включаючи чітку роль контролера на різних етапах циклу інвестиційного проєкту. З метою подальшого підвищення ефективності та прозорості післявоєнних державних інвестицій та уникнення

формування кількох закупівельних майданчиків ми здійснимо адаптацію національної системи електронних закупівель у відповідності до міжнародних стандартів проведення конкурентних тендерів, які використовуються багатосторонніми банками розвитку.

С. Стратегія фінансування

28. Ми вдячні за своєчасне надання зовнішнього фінансування нашими міжнародними партнерами та донорами, а також за тверді зобов'язання щодо прогнозованого фінансування в обсягах та у складі, які передбачалися. У 2023 році, станом на 15 травня ми отримали зовнішні виплати на суму 16.6 мільярдів доларів США. Подальша підтримка з боку ЄС, МФУ та двосторонніх донорів залишається наріжним каменем нашої фінансової стратегії у 2023 році, а своєчасні надходження є життєво важливими для забезпечення ефективного політичного управління та підтримки економічної та фінансової стабільності. Крім того, на період наступних 12 місяців програми за підтримки МВФ (червень 2023 – червень 2024), є наявними тверді гарантії фінансування завдяки великому обсягу офіційних багатосторонніх та двосторонніх зобов'язань. Ключові партнери запевнили нас у своїй подальшій підтримці після червня 2024 року, що дає хороші перспективи для забезпечення повного фінансування програми протягом усього періоду її реалізації.

29. Ми маємо намір продовжувати наші зусилля щодо подальшої мобілізації внутрішнього фінансування, щоб допомогти задовольнити наші потреби у фіскальному фінансуванні, та забезпечивши таку структуру фінансування, яка підтримуватиме макроекономічну стабільність. Наші потреби у фіскальному фінансуванні під час війни залишаються великими та нестабільними. Ми маємо намір продовжувати мобілізувати внутрішні заощадження, щоб також допомогти фінансувати наш бюджет у спосіб, який є сумісним із збереженням макроекономічної та фінансової стабільності і підтримкою боргової стійкості. Наша стратегія передбачатиме максимізацію обсягів випуску внутрішніх державних цінних паперів на первинному ринку з метою принаймні покриття обсягів очікуваних погашень, що дозволить нам усунути емісійне фінансування..

30. Ми й надалі посилюватимемо зусилля щодо збільшення чистого внутрішнього фінансування за рахунок ОВДП протягом періоду дії програми.

- Станом на 1 травня ми залучили 173 мільярда гривень на первинному ринку в 2023 році, досягнувши показника пролонгації з початку року на рівні 137 відсотків, таким чином забезпечивши чисте фінансування бюджету в обсязі близько 1,3 млрд. дол. США. Приблизно 80 відсотків валового випуску ОВДП у гривнях було забезпечено через визначені бенчмаркінгові облігації, які банкам було дозволено використовувати для виконання резервних вимог. Ми продовжуємо приводити доходність випущених інструментів та терміни їх погашення у відповідність до ринкового попиту.
- Ми маємо намір продовжувати випуск державних цінних паперів з метою принаймні покриття обсягів погашень, очікуваних у 2023 році, щоб допомогти нам задовольнити значні потреби у фінансуванні. Механізм формування резервних вимог значною мірою

сприяв покращенню показника пролонгації; враховуючи значну ліквідність, наявну та очікувану в банківській системі, ми прагнемо визначити та реалізувати способи збільшення банківського фінансування у більш стійкий спосіб. Це включає вивчення потоку ліквідності в банківську систему, в тому числі у розрізі кожного окремого банку, для розробки цільових стратегій для заохочення збільшення обсягів купівлі державних облігацій. На підтримку цього, у квітні 2023 року ми сформували спільну робочу групу під егідою Ради з фінансової стабільності (РФС) для проведення регулярних консультацій стосовно варіантів стратегій мобілізації внутрішніх фінансів. Ми продовжуємо докладати зусиль для посилення ефективності РФС у рамках її поточного мандату як основної платформи для дискусій з метою досягнення цілей програми. З відповідним поєднанням підходів такі заходи можуть допомогти забезпечити додатне чисте внутрішнє фінансування протягом періоду дії програми.

31. Ми продовжуємо роботу на забезпечення відповідності нашої стратегії управління боргом нашим цілям у рамках програми. Ми оновимо та опублікуємо нашу середньострокову стратегію управління державним боргом (***Структурний маяк, перенесено на кінець жовтня 2023 року***), з тим, щоб вона повністю врахувала розвиток подій з початку війни та наші подальші пріоритети включно з етапом відбудови та відновлення. Термін виконання цього структурного маяку буде перенесений з кінця вересня на кінець жовтня 2023 року для узгодження із запропонованим Структурним маяком щодо ухвалення змін до Бюджетного кодексу (№19). Ми продовжуватимемо підтримувати розвиток ринку державних боргових зобов'язань, включаючи бенчмаркінгові цінні папери поза механізмом обов'язкового резервування, і докладатимемо подальших зусиль для розширення та диверсифікації кола інвесторів, у тому числі, заохочуючи повернення нерезидентів на внутрішні ринки облігацій і відновлення доступу до ринку, таким чином дозволяючи ринку облігацій грати активну роль на етапі відбудови.

32. Ми і надалі прагнемо уникнути емісійного фінансування. Зважаючи на значні ризики пов'язані з емісійним фінансуванням для цінової та зовнішньої стабільності, нам поки що успішно вдається уникати його в 2023 році. Наше зобов'язання щодо цієї мети і надалі контролюватиметься за допомогою верхньої межі на запозичення сектору загальнодержавного управління від НБУ (***Індикативна ціль***). У разі виникнення несподіваних критичних потреб у фінансуванні або затримки зовнішніх виплат, ми спочатку вивчимо можливість вжиття додаткових заходів, таких як використання надлишкових коштів на депозитах Уряду, а також запозичення додаткових коштів на борговому ринку; ми будемо звертатися з проханням про емісійне фінансування від НБУ тільки в крайньому випадку і в суворо обмежених обсягах.

D. Стратегія зовнішнього боргу

33. Для того щоб сприяти борговій стійкості на перспективу, 24 березня ми публічно оголосили про свій намір перейти до врегулювання нашого зовнішнього державного боргу. Наша стратегія спрямована на те, щоб допомогти закрити розриви у фінансуванні

протягом періоду дії програми, зменшити валові потреби у фінансуванні до керованого рівня, у тому числі після завершення програми, а також вивести державний борг на траєкторію стійкості. Крім того, наша стратегія розрахована на формування умов, необхідних для залучення приватного сектору до післявоєнної відбудови України та враховує важливість збереження фінансової стабільності. Для цього ми уклали контракти з зовнішніми фінансовими радниками й прагнемо процесу, що викликає довіру, з прозорими потоками інформації та комунікацією. Ми продовжуємо обговорювати нашу стратегію з приватними кредиторами та відкриті до їхніх відгуків. Нашою метою залишається відновлення боргової стійкості та забезпечення фінансування програми у повному обсязі протягом всього періоду її дії, навіть за умов матеріалізації песимістичного сценарію.

34. Врегулювання боргу передбачає наступні елементи:

- *Офіційний двосторонній борг.* Кредитори Паризького клубу взяли на себе зобов'язання щодо двоетапного процесу, який включає продовження на період тривалості програми поточного режиму призупинення обслуговування боргу, дія якого завершується наприкінці грудня 2023 року, а також окремо запевнили у тому, що перед останнім переглядом програми за підтримки МВФ буде узгоджена остаточна боргова операція, достатня для того, щоб відновити стійкість державного боргу. Ми будемо шукати способи досягнення домовленостей на порівнянних умовах з іншими офіційними кредиторами.
- *Зовнішній комерційний борг.* У серпні 2022 року Україна досягла угоди з держателями своїх зовнішніх облігацій, яка включала, серед іншого, добровільну 24-місячну відстрочку обслуговування боргу за прямими та гарантованими державою євробондами України; аналогічні відстрочки були узгоджені щодо деяких негарантованих зовнішніх комерційних боргів. Ми розпочнемо переговори з комерційними кредиторами на початку 2024 року з метою завершення необхідної операції з боргом не пізніше середини 2024 року на умовах, що відповідатимуть найактуальнішим макроекономічним показникам з боку МВФ та параметрам оцінки стійкості боргу.

35. Для досягнення нашої цілі забезпечення боргової стійкості ми також накладемо жорсткі обмеження на надання гарантій (Кількісний критерій ефективності). Ми пропонуємо замість ККЕ на постійній основі, як це було узгоджено під час ухвалення програми, перейти до періодичного ККЕ. Ця зміна узгоджується з відновленням статей Бюджетного кодексу. Відповідно до §25 (третій пункт), буде забезпечено достатній простір для надання гарантій за кредитами міжнародних фінансових організацій (МФО) та іноземних урядів на проекти, у тому числі, спрямовані на відновлення та відбудову.

Е. Монетарна та курсова політика

36. Поки війна триває, ми залишаємося повністю відданими забезпеченню стабільності цін та обмінного курсу і захисту міжнародних резервів. Після початку повномасштабної війни ми вжили низку надзвичайних заходів для захисту цін та зовнішньої стабільності, у тому числі запровадили режим фіксованого обмінного курсу та валютного

контролю, винятково з міркувань національної безпеки. З продовженням війни економіка пристосовується до змін в поточній ситуації, і наша короткострокова мета полягає в забезпеченні загальної макроекономічної та фінансової стабільності, а також в коригуванні нашої політики з метою кращого задоволення потреб домогосподарств та підприємств і підтримки відновлення.

37. Ми досягли суттєвого прогресу в опрацюванні стратегії монетарної та валютної політики, що реалізуватиметься в залежності від розвитку ситуації (Структурний маяк, кінець червня 2023 року). Зокрема, як тільки дозволять умови, ми маємо намір поступово перейти до більш гнучкого валютного курсу, пом'якшити валютний контроль та повернутися до режиму інфляційного таргетування. Стратегія, яка розробляється у консультаціях з експертами МВФ, допоможе встановити та оцінити принципи та передумови для такого кроку в нашій монетарній та курсовій політиці, а також визначити політичні заходи, необхідні для підтримки цього переходу. З продовженням війни, в умовах надзвичайно високої невизначеності, стратегія та чітка комунікація її цілей та принципів - за підтримки технічної допомоги МВФ - будуть важливими елементами забезпечення ретельного розгляду та чіткої комунікації коригувань нашої політики з одночасним захистом макроекономічної та фінансової стабільності.

Монетарна політика

38. Ми збережемо відповідну монетарну політику для підтримки сталого зниження інфляції, управління інфляційними очікуваннями та підтримки стабільності обмінного курсу.

- Загальний рівень інфляції продовжував знижуватися швидше, ніж очіувалося, завдяки послабленню обмежень у постачанні, у тому числі в результаті звільнення окупованих регіонів, нормалізації витрат на енергоносії та поліпшенню готівкового валютного курсу. Базова інфляція також почала знижуватися, як і інфляційні очікування, хоча вони ще залишаються високими. У 2023 році з продовженням воєнних дій інфляційний тиск зберігатиметься через залишкові шоки з боку пропозиції, пов'язані з війною, хоча стриманий споживчий попит і загальна ситуація зниження світових цін на енергоносії повинні сприяти зниженню цін. Таким чином, в цілому ми очікуємо на продовження сповільнення темпів інфляції упродовж 2023 року до приблизно 15 відсотків. Однак, ризики зростання інфляції, особливо через безпекову ситуацію, залишаються.
- З огляду на вищенаведене, на квітневому засіданні Комітету з монетарної політики (КМП) ми залишили облікову ставку на рівні 25 відсотків, що є доречним з огляду на інфляцію, яка, незважаючи на зниження, все ж залишається високою, і інфляційні очікування, а також продовження дії стримуючих факторів з боку пропозиції, з одного боку, і стриманий споживчий попит та все ще незавершену трансмісію підвищення ставки у червні 2022 року - з іншого. У разі тривалого уповільнення інфляції та продовження стабільності на валютному ринку, разом із позитивними реальними відсотковими ставками, ми передбачаємо перехід до циклу пом'якшення раніше, ніж очіувалося раніше.

39. Ми продовжимо докладати зусиль для управління ліквідністю, стимулювання конкуренції між банками за строкові депозити у гривні і тим самим підвищуючи привабливість активів у гривні та зміцнюючи механізм монетарної трансмісії.

Структурний надлишок ліквідності (біля 235 млрд грн станом на кінець квітня 2023 року) є високим і, як очікується, залишатиметься таким з огляду на великий бюджетний дефіцит у 2023 році та структурні фактори. Наша стратегія в цій сфері полягає в розумному управлінні ліквідністю з одночасним збереженням простору для банків для участі в аукціонах ОВДП, таким чином запобігаючи емісійному фінансуванню. Ми продовжимо ретельно стежити за ситуацією з ліквідністю у банківській системі, у тому числі за часом та розмірами потоків з метою визначення відповідних заходів з управління ліквідністю. Ми також маємо намір продовжити вивчення заходів для стимулювання збільшення обсягів гривневих строкових депозитів. Ці коригування мають сприяти підвищенню привабливості гривневих активів та підтримці ефективності наших операцій зі стерилізації, а також кращому зв'язку нашої операційної структури з відновленням облікової ставки як основного інструменту політики. Разом це сприятиме запланованому поверненню до більш гнучкого валютного курсу, послабленню валютного контролю та повторному запровадженню режиму таргетування інфляції.

- **Норми обов'язкового резервування.** Посилення норм обов'язкового резервування (в сукупності на 20 відсоткових пунктів з грудня 2022 року) та їх коригування з урахуванням строків погашення та валюти допомогли зменшити рівень ліквідності у банківській системі та спонукати банки конкурувати за строкові депозити шляхом підвищення відсоткових ставок. Проте, рівень ліквідності залишається значним і, як очікується, буде зростати. Ми продовжимо моніторинг впливу змін у нормах обов'язкових резервів на ситуацію з ліквідністю (з урахуванням того, що частину обов'язкових резервів банки можуть формувати за рахунок бенчмаркінгових ОВДП) і, за необхідності, будемо вносити подальші коригування.
- **Операційний дизайн.** Ми скорегували операційний дизайн монетарної політики для відновлення ефективності облікової ставки, посилення конкуренції банків за строкові депозити та вдосконалення механізму монетарної трансмісії шляхом пожвавлення міжбанківського грошового ринку. З 7 квітня ми запровадили тримісячні депозитні сертифікати за обліковою ставкою, де обсяг випуску був зумовлений обсягами залучених банківських строкових депозитів з терміном погашення більше 3 місяців, а також знизили відсоткову ставку за депозитами овернайт на 3 процентних пункти. Упродовж останнього місяця ми спостерігаємо невелике збільшення відсотків та загального обсягу гривневих строкових депозитів у банківській системі й прагнемо до подальшого вивчення стимулів для посилення дій банків у цьому напрямку і тим самим дозволяємо фізичним особам зберегти вартість своїх гривневих заощаджень. В цілому, ми маємо намір забезпечити, щоб параметри постійних інструментів узгоджувалися з монетарною політикою, яка б відповідала інфляційним та економічним процесам.

Валютно-курсова політика

40. Фіксація обмінного курсу, підтримувана заходами валютного контролю, запроваджена виключно з міркувань національної безпеки, зіграла роль важливого номінального якоря під час війни. Дисбаланс на валютному ринку, викликаний війною, зберігається, і НБУ продовжує залишатися чистим продавцем валюти (31.4 млрд дол. США в період з 24 лютого 2022 року до кінця квітня 2023 року). Втім, валютні резерви залишаються високими завдяки значним офіційним надходженням, валютному контролю та нещодавнім заходам, спрямованим на послаблення тиску на готівковий валютний ринок. Упродовж останніх місяців спред між офіційним і готівковим сегментами валютного ринку різко звузився, стабілізувавшись на рівні близько 3 відсотків. За умови виконання цих заходів та підтримки притоку іноземної валюти збереження стабільності обмінного курсу може продовжувати відігравати важливу роль у забезпеченні цінової та фінансової стабільності.

41. Ми маємо намір підтримувати достатній рівень валютних резервів протягом періоду дії програми. Завдяки значним зовнішнім фінансовим потокам та кращим, ніж очікувалося, показникам експорту, валютні резерви досягли рекордно високого рівня в кінці квітня 2023 року, що дозволило нам упевнено виконати *Кількісний критерій ефективності* на кінець квітня щодо чистих міжнародних резервів. Тим не менш, для підтримки зовнішньої стабільності і з огляду на велику переважаючу невизначеність, ми будемо продовжувати утримувати достатній рівень резервів і підтримуватимемо їх на достатньому рівні в середньостроковій перспективі. Визнаючи, що достовірність прогнозу залежить від надзвичайно високої невизначеності, зважаючи на кращі, ніж очікувалося, рівні золотовалютних резервів цього року, ми просимо внести зміни та збільшити ККЕ щодо рівня ЧМР на кінець червня та кінець грудня 2023 року на 1 мільярд доларів США до 16,5 мільярда доларів США.

42. Ми плануємо ретельно коригувати заходи валютного контролю для підтримки економічного відновлення та забезпечення стабільності валютного курсу та національної і міжнародної безпеки. Незважаючи на те, що ризики щодо прогнозу залишаються надзвичайно високими, макрофінансова стабільність зберігається, а дисбаланси на валютному ринку зменшилися протягом останніх місяців. Таким чином, хоча ми в цілому збережемо існуючі заходи контролю за валютними операціями та продовжимо ретельно відстежувати та підвищувати ефективність цих заходів, як зазначено в квітневому рішенні Комітету з монетарної політики, ми маємо намір вибірково пом'якшити заходи валютного контролю для задоволення потреб економіки. Це також послабить тиск на валютний готівковий ринок і слугуватиме орієнтиром для курсових очікувань. Це також повинно допомогти з часом позбутися двох практик множинності валютних курсів і тим самим зменшити стимули для обхідних маневрів та підтримати стабільність валютного курсу.

43. Ми внесли зміни до нещодавнього пом'якшувального заходу щодо репатріації виплат за відсотками нерезидентам - держателям ОВДП після 1 квітня 2023 року, керуючись міркуваннями щодо національної та міжнародної безпеки Зокрема, ми впровадили вимогу щодо мінімального безперервного терміну володіння інвестором ОВДП у

90 днів для базового цінного паперу, на який нараховуються відсотки. Це допоможе зберегти валютні резерви в умовах все ще підвищених ризиків для економічного прогнозу, а також допоможе підтримати попит на більш довгострокові інструменти на первинному ринку, і тим самим підтримає наші потреби у бюджетному фінансуванні.

Незалежність та управління НБУ

44. Відповідно до наших зобов'язань, у 2023 році не було емісійного фінансування дефіциту бюджету. Для пом'якшення ризиків щодо стабільності цін, а також захисту незалежності Національного банку та підвищення прозорості, і відповідно до нашого наміру використовувати емісійне фінансування лише тоді, коли інші варіанти були вичерпані, Національний банк та Міністерство фінансів працюють над створенням до кінця липня 2023 року, в консультаціях з МВФ, механізму, який визначатиме передумови та порядок надання короткострокових авансів для покриття тимчасового дефіциту ліквідності на період дії воєнного стану. Ми також будемо прагнути обмежити непрямі форми емісійного фінансування, які не входять до основних функцій НБУ, наприклад, цільове надання ліквідності банкам або державним підприємствам для придбання державних цінних паперів на первинному ринку. Ми зобов'язуємося утриматися від використання прибутку НБУ на цільові видатки у 2024 році та спрямувати цю категорію доходів до Загального фонду Державного бюджету. Ми будемо повністю уникати прямого фінансування позабюджетних програм з боку НБУ.

45. Ми залишаємося повністю відданими взятим зобов'язанням зберегти незалежність та інституційну ефективність НБУ. Сильний і незалежний НБУ залишається критично важливим для досягнення макроекономічної стабільності і підтримуватиме потенційне повернення до режиму інфляційного таргетування. У зв'язку з цим ми забезпечимо функціонування надійних механізмів управління всередині НБУ. Ми запровадимо Меморандум про взаєморозуміння між НБУ та Мінфіном щодо механізму обслуговування зобов'язань Уряду перед Фондом з боку НБУ за дорученням Міністерства фінансів. Цей Меморандум про взаєморозуміння опише відповідні обов'язки НБУ та Мінфіну, включаючи забезпечення своєчасного виконання зобов'язань у зв'язку з існуючими та майбутніми платежами, пов'язаними з угодами з Фондом. Це посилить нашу поточну домовленість щодо укладання юридичних угод для окремих траншів. Нарешті, ми продовжимо дотримуватися правил щодо утримання нашого прибутку та забезпечимо щоб розподіл прибутку НБУ до державного бюджету відбувався відповідно до процедур, встановлених законом про НБУ.

46. У середньостроковій перспективі ми маємо намір обережно припинити дію спеціальних заходів, вжитих для підтримки цінової та зовнішньої стабільності у воєнний час. Невідкладні виклики воєнного часу зумовили необхідність застосування Національним банком низки нестандартних заходів для підтримки макроекономічної стабільності. Ми будемо робити все для того, щоб такі заходи були обґрунтованими, чітко повідомленими та обмеженими у часі. Як тільки дозволить ситуація, ми зобов'язуємося поступово скасувати заходи воєнного часу. Це посилить наш інструментарій монетарної політики, збереже довіру

до НБУ та його незалежність і тим самим підтримає досягнення цілей, що передбачають повернення в кінцевому підсумку до режиму інфляційного таргетування.

F. Фінансовий сектор

47. Наші широкомасштабні надзвичайні заходи дозволили зберегти фінансову стабільність. Ми продовжуватимемо уважно стежити за розвитком подій у фінансовому секторі та вносити необхідні корективи. На початок війни банки були добре капіталізованими і ліквідними завдяки значному прогресу, досягнутому в очищенні банківської системи з 2014 року. Незважаючи на серйозні наслідки війни, більшість банківських відділень продовжують працювати, послуги онлайн-банкінгу повністю доступні для всіх клієнтів, які мають доступ до Інтернету, система безготівкових платежів функціонує у нормальному режимі, а рівень ліквідності більшості банків відновився. Наприкінці 2022 року для забезпечення безперервності функціонування банківської системи ми запровадили «Power Banking», мережу з понад 2000 відділень банків по всій країні, які спроможні надавати банківські послуги клієнтам навіть під час тривалих відключень електроенергії. Ліцензії шести малих банків (близько 3 відсотків чистих активів системи станом на кінець 2021 року) були відкликані в період дії воєнного стану.

48. В процесі підготовки до повернення до нормального стану ми оновили нашу стратегію розвитку фінансового сектора з метою реалізації безпечного, скоординованого та швидкого згорання надзвичайних заходів у фінансовому секторі з одночасним відновленням дії бухгалтерських та пруденційних норм. Наша стратегія фінансового сектору на 2021 рік була оновлена в консультаціях з експертами МВФ, з метою її використання як робочого документу, що потребує періодичного перегляду, внесення змін та розробки планів дій з етапами їх реалізації. Стратегія визначатиме майбутні пріоритети фінансової системи. Ключові елементи стратегії включають: (i) скоординовані кроки для безпечного згорання надзвичайних заходів (ми прагнемо скасувати надзвичайні пруденційні заходи до кінця березня 2024 року, якщо дозволять умови); (ii) діагностику для кількісної оцінки вартості банківських активів та пріоритетів врегулювання непрацюючих кредитів (NPL); (iii) механізми безпечного вирішення будь-яких потенційних вразливостей; (iv) пріоритетний план дій з метою забезпечення моніторингу та вирішення проблеми високого рівня непрацюючих кредитів (NPL); (v) належно розроблені плани на випадок непередбачуваних обставин для реагування на потенційні майбутні потрясіння; (vi) пріоритетне перенесення банківських норм ЄС; і (vii) механізми координації дій між ключовими зацікавленими сторонами, в тому числі для розгляду будь-яких нових ініціатив, що стосуються політики, передбаченої стратегією. Ми опублікуємо частини стратегії, які не міститимуть чутливої для ринків інформації.

49. Усвідомлюючи важливість обґрунтованої політики у фінансовому секторі, НБУ готується провести детальне діагностичне обстеження банків. Це має вирішальне значення для забезпечення зваженої та послідовної оцінки банківських активів, оскільки забезпечить даними, необхідними для визначення пріоритетів (тріажу) та способів остаточного

очищення балансу. Відповідно до Технічного завдання, прийнятого НБУ у січні 2023 року, ми: (i) завершимо незалежну оцінку якості активів (AQR), як тільки ситуація стабілізується; (ii) проведемо подальшу оцінку життєздатності банків та (iii) підготуємо пріоритетний міжвідомчий план дій щодо вирішення питання непрацюючих кредитів (NPL) до кінця червня 2024 року. Нині діюча заборона на розподіл банківського капіталу залишатиметься чинною до того часу, поки незалежні висновки оцінки якості активів (AQR) не будуть повністю відображені в регуляторних коефіцієнтах банків та фінансовій звітності. Для кращого розуміння поточної ситуації у банківській системі та отримання інформації для визначення пріоритетів банківського нагляду НБУ, за технічної підтримки Світового банку, ініціював оцінку стійкості, що включає оцінку активів та аналіз платоспроможності банків, які складають 90 відсотків активів банківської системи, яка буде завершена до кінця грудня 2023 року.

50. Ми рішуче налаштовані вжити необхідних заходів для продовження збереження фінансової стабільності та обмеження потенційних фіскальних витрат, пов'язаних з будь-якими інтервенціями. Наші пріоритети будуть зосереджені на постійному збереженні фінансової стабільності з забезпеченням при цьому фінансової та операційної готовності адекватно реагувати на потрясіння. НБУ та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) у співпраці з ключовими зацікавленими сторонами та експертами МВФ розробили плани дій на випадок непередбачуваних обставин для реагування на майбутні можливі значимі події в сферах їхньої відповідальності. Рада фінансової стабільності ухвалила ці плани, пов'язані з підготовкою до потенційних несприятливих рішень щодо конституційності положень Закону про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб та Закону щодо удосконалення механізмів виведення банків з ринку (Закон № 590) та оновлений план на випадок непередбачуваних ситуацій з метою підготовки до ризиків судових процесів, пов'язаних з минулими рішеннями щодо виведення банків з ринку. Ми будемо продовжувати стежити за розвитком подій і оновлювати ці плани за необхідності. Ми також розробимо механізми фінансового оздоровлення банків у консультаціях з експертами ФГВФО та МВФ (**Структурний маяк, кінець березня 2024 року**). Цей механізм включатиме: (i) фінансову підтримку; (ii) регулярно оновлюванні плани відновлення та врегулювання банків; (iii) покращення фінансового становища ФГВФО; та (iv) узгодження механізмів НБУ щодо прийнятності контрагентів у операціях грошово-кредитної політики та для операцій з кредитором останньої інстанції з кращою міжнародною практикою. Ми також будемо продовжувати працювати над нашими давніми пріоритетами, у тому числі: (i) скороченням 'історичних' непрацюючих кредитів (NPLs) при максимальному відновленні економічної вартості; (ii) поверненням вартості активів банків, які були виведені з ринку; і (iii) розробкою нормативно-правової бази для небанківського фінансового сектору та фінансових ринків.

51. Усі наші рішення узгоджуватимуться з загальною стратегією щодо скорочення частки державної власності в банківському секторі. Будь-яке рішення, яке потенційно може привести до збільшення частки державної власності в банківському секторі, буде прийматися після консультацій з експертами МВФ і суворо обмежуватися питаннями, пов'язаними з рішеннями щодо національної безпеки під час дії воєнного стану та збереженням фінансової стабільності. До часу другого перегляду програми EFF ми розглянемо,

як включити наше бачення щодо державних банків та фінансових установ до Стратегії розвитку фінансового сектору. У найближчому майбутньому ключові кроки полягатимуть у наступному:

- Ми підготували та впроваджуємо механізм прийняття обґрунтованих рішень щодо будь-яких інших банків, які переходять під контроль держави, що має на меті збереження вартості, забезпечення ефективного операційного менеджменту та прийняття рішень щодо майбутнього таких банків.
- Ми проаналізуємо висновки щодо платоспроможності та життєздатності, зроблені за результатами оцінки стійкості, проведеної НБУ, з урахуванням мінливих економічних потреб.
- Після завершення незалежної оцінки якості активів ми використаємо її результати для оновлення загальної стратегії реформування державного банківського сектору, а згодом і стратегій для окремих державних банків, у тому числі, що стосується приватизації.

52. Ми залишаємося повністю відданими подальшому зміцненню регулювання та нагляду. Визнаючи важливість підготовки до вступу до ЄС, ми провели аналіз прогалин відносно Директиви ЄС щодо вимог до капіталу. Ми прагнемо усунути виявлені прогалини в структурі регулятивного капіталу до кінця вересня 2023 року та інші прогалини до кінця вересня 2024 року.

- Для посилення управління та нагляду ми вживемо наступних заходів (**Структурний маяк, кінець вересня 2023 р.**): (i) виокремимо підрозділ моніторингу пов'язаних з банками осіб з департаменту банківського нагляду і (ii) посилимо процес прийняття рішень Комітетом з питань нагляду шляхом запровадження «наглядових панелей» як консультативного органу Комітету, який забезпечить додатковий незалежний перегляд і оскарження рекомендованих рішень, сприятиме горизонтальній комунікації між зацікавленими сторонами, а також узгодженості у прийнятті рішень і виділить питання, які потребують особливої уваги; і (iii) усвідомлюючи критичну важливість виїзних перевірок, ми відновимо планові перевірки як для банківських, так і для небанківських установ з одночасним забезпеченням НБУ свободою у прийнятті рішень щодо питань, пов'язаних із безпекою персоналу.
- Ми визнаємо необхідність оперативного переходу до застосування ризик-орієнтованого підходу у банківському надгляді. У зв'язку з цим ми будемо впроваджувати методологію наглядової оцінки ризиків для отримання даних для визначення пріоритетів наглядової діяльності (**Структурний маяк, кінець червня 2024 року**). Ми застосуємо цю методологію до всіх банків і підготуємо план наглядових заходів до кінця грудня 2024 року. Ми також скоригуємо організаційну структуру банківського нагляду для управління ефективністю під час переходу до застосування ризик-орієнтованого підходу і подальшого вдосконалення професійної спроможності банківського нагляду, що включатиме розробку

необхідних професійних профілів та багаторічну програму навчання для нових найманих працівників.

53. Ми зміцнимо правову, регуляторну та наглядову базу для небанківських фінансових установ (НБФУ) та фінансових ринків. НБУ вимагав від усіх НБФУ (крім кредитних спілок) розкриття інформації про власників, а від установ з непрозорою структурою власності – внесення змін до жовтня 2021 року. Ми будемо продовжувати моніторинг та вживати наглядових заходів щодо тих НБФУ, які не виконують цю вимогу. Ми також визнаємо необхідність якнайшвидшого переходу до застосування ризик-орієнтованого підходу до нагляду за діяльністю НБФУ та підготуємо методологію наглядової оцінки ризиків з виділенням різних типів НБФУ до кінця вересня 2024 року. Для посилення нагляду над НБФУ ми прийняли законодавчі акти про фінансові послуги та фінансові компанії (№1953) та про страхування (№ 1909). Ми залишаємося відданими прийняттю законопроєкту, яким будуть внесені зміни до Закону (№5865) про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) з метою посилення повноважень НКЦПФР, її незалежності та інституційної спроможності, а також її мандату щодо транскордонного та внутрішнього співробітництва. Ми забезпечимо, щоб цей закон враховував повноваження інших регуляторів і ми швидко пройдемо шлях до узгодження з принципами Міжнародної організації комісій з цінних паперів (МОКЦП/IOSCO), щоб дозволити Україні стати підписантом багатостороннього Меморандуму про взаєморозуміння з МОКЦП до кінця грудня 2024 року, з повним виконанням інших положень закону до кінця грудня 2025 року. Для підвищення ефективності регулювання НБФУ, ми забезпечимо ухвалення проєкту закону “Про кредитні спілки”. (№ 5125) до кінця червня 2023 року і виключимо нормативно-правові акти НБУ щодо НБФУ зі сфери дії закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності».

54. Нарешті, ми продовжимо наші зусилля щодо повернення активів колишніх акціонерів збанкрутілих банків. Ми ще раз підтверджуємо наше зобов'язання продовжувати зусилля щодо повернення вартості активів збанкрутілих банків і утримуватися від будь-якого втручання в поточні стратегії повернення активів найбільшого банку, націоналізованого в 2016 році, та ФГВФО.

Г. Урядування та зростання

Сприяння середньо- та довгостроковому зростанню

55. Ми залишаємося твердо налаштовані впроваджувати програму структурних реформ, які створять основу для надійного післявоєнного зростання та відкриють шлях до вступу до ЄС. Після війни Україні необхідно буде мати високі і стійкі темпи економічного зростання для відбудови економіки і відновлення рівня життя населення якомога швидше. Це вимагатиме безпрецедентних обсягів інвестицій, у тому числі постійної донорської підтримки, повернення мігрантів та відновлення людського капіталу. Державний сектор відіграватиме важливу роль у процесі відновлення, і ми повністю визнаємо, що заходи щодо підвищення ефективності та прозорості управління державним сектором матимуть вирішальне значення

для сприяння отриманню вкрай необхідного донорського фінансування. Ми також визнаємо, що значна частина інвестицій має надходити з приватних джерел і що реформи та заходи, спрямовані на забезпечення верховенства права, функціонування незалежних та сильних антикорупційних інститутів та забезпечення рівних умов ведення бізнесу, матимуть вирішальне значення для залучення необхідних інвестицій, а також для заохочення повернення мігрантів. Найближчим часом наші зусилля будуть зосереджені, зокрема, на зміцненні системи державних закупівель з метою приведення її у відповідність до законодавства ЄС та реалізації заходів щодо дерегуляції економічної діяльності та поліпшення бізнес-клімату. Крім того, ми вважаємо, що сильний, стабільний банківський сектор є важливою основою етапу реконструкції. Ринкове фінансове посередництво допоможе приватному сектору мобілізувати заощадження на відновлення, що сприятиме підвищенню продуктивності та підтримуватиме високі та стійкі темпи зростання.

56. Загалом, ми будемо дотримуватися комплексної стратегії щодо критичних витрат на відновлення та відбудову. Із загальної суми витрат на відбудову та відновлення в розмірі 411 млрд дол. США, визначеної за результатами нещодавно проведеного спільного аналізу Урядом України, Світовим банком, Європейською комісією та Організацією Об'єднаних Націй, за другою Швидкою оцінкою завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA2) Україні знадобиться 14.1 млрд дол. США на критичні та пріоритетні інвестиції у реконструкцію та відновлення в 2023 році. Короткострокові галузеві пріоритети зосереджені на житлово-комунальному господарстві, соціальній інфраструктурі, розмінуванні, транспорті, енергетичній інфраструктурі та приватному секторі. Ми рішуче налаштовані на впровадження комплексної стратегії включення таких витрат на реконструкцію та відновлення в дизайн програми, з урахуванням проблеми стійкості боргу, у тому числі оцінки наявності відповідного комплексу фінансування (тобто грантів та пільгового фінансування), потенціалу його використання та використання державних гарантій (див. ¶25).

57. Наша стратегія післявоєнної відбудови відповідатиме найвищим стандартам прозорості та підзвітності. Наш план полягає у тому, щоб у координації з міжнародними партнерами та організаціями громадянського суспільства максимальною мірою скористатися перевагами цифрових технологій, у тому числі шляхом використання платформи, що містить актуальну інформацію, необхідну для прозорого відстеження та аналізу пов'язаних з відбудовою процесів закупівель та витрат. Комплексний аудит використання коштів, виділених на відбудову, аудит ефективності окремих проєктів (включаючи витрати на проєкти, їхні результати та підсумки), а також своєчасна публікація звітів про результати таких аудитів також стануть ключовими елементами стратегії відбудови. Стратегія інтегруватиме та впроваджуватиме механізми запобігання та виявлення корупційних ризиків, а справи, за необхідності, передаватимуться до антикорупційних інституцій для вчинення подальших дій. Нещодавно НАБУ та Державне агентство з відновлення та розвитку уклали меморандум про взаєморозуміння з метою сприяння співпраці та обміну інформацією для сприяння прозорому та ефективному управлінню та вдосконалення механізмів внутрішнього контролю для боротьби з корупцією.

58. Ми вживатимемо заходів для реформування та посилення Антимонопольного комітету України (АМКУ). До кінця вересня ми приймемо зміни для зміцнення правової бази АМКУ, яка дозволить йому ефективно реалізувати свої можливості щодо сприяння ринковій конкуренції та боротьби з монополістичними практиками. У цьому контексті ми визначимо та запровадимо необхідні кроки для того, щоб антимонопольне законодавство України не стримувало неналежним чином державні інвестиції чи державну допомогу, перш за все, у проєктах з відбудови. До кінця грудня ми також подамо до ВРУ новий законопроект, який забезпечить інституційну незалежність АМКУ, вдосконалив процедури призначення ключових посадових осіб, а також посилить його виконавчі повноваження.

Протидія корупції та верховенство права

59. Наша програма реформ у сфері протидії корупції та забезпечення верховенства права спрямована на ефективну боротьбу з корупцією, підтримку довіри громадськості та просування до нашої мети членства в ЄС. Ми залишаємося твердо налаштованими зберегти незалежні, компетентні і надійні інституції для протидії корупції на високому рівні. Ми збережемо важко здобуті успіхи у побудові незалежної та ефективної антикорупційної інфраструктури та запобігатимемо будь-якому відступу від досягнутого прогресу.

60. Ми продовжуємо працювати над цільовим відновленням обов'язків щодо декларування активів. Ми прагнемо ухвалити закон, який відновить зобов'язання державних службовців (за виключенням осіб безпосередньо залучених до мобілізаційних та військових зусиль) подавати та розкривати декларації про активи під час воєнного стану та відновить функції Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) щодо перевірки декларацій про активи (**Структурний маяк, кінець липня 2023 року**). Для сприяння заповненню декларацій державними службовцями ми вдосконалимо систему декларування активів з метою забезпечення автоматичного заповнення інформації з інших пов'язаних баз даних та реєстрів, зберігаючи при цьому зобов'язання державних службовців щодо достовірного та своєчасного подання спрощених декларацій про активи протягом періоду дії режиму воєнного стану (**Структурний маяк, кінець жовтня 2023 року**). Згодом ми проведемо консультації із зацікавленими сторонами, щоб вивчити можливість публікації під час воєнного стану зведеної інформації про активи та зобов'язання осіб, які обіймають відповідальні та особливо відповідальні посади, відповідно до Закону «Про запобігання корупції», з урахуванням балансу між потребою в прозорості та захистом особистої безпеки. Національному антикорупційному бюро України (НАБУ) та Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі (САП) буде надано повний прямий та конфіденційний доступ до поданих декларацій про активи для сприяння зусиллям з розслідування та переслідування корупції, хабарництва та незаконного збагачення. Будь-які вдосконалення системи декларування активів протягом періоду воєнного стану не знижуватимуть загальну ефективність системи та не відступатимуть від зобов'язання державних службовців подавати правдиві, повні та точні декларації про активи (зокрема, активи, які належать їм та членам їхніх сімей). Після скасування воєнного стану систему декларування активів буде повністю відновлено, включно з вимогами

щодо розкриття інформації для всіх державних службовців, яких це стосується, перевірки декларацій на основі оцінки ризиків та доступу громадськості до декларацій про активи.

61. Ми залишаємося твердо налаштовані посилити ефективність антикорупційних інституцій. Для подальшого зміцнення інституційної автономії та спроможностей САП в межах, визначених Конституцією, буде прийнято законодавство, яке: (а) вдосконалив процедури відбору керівника САП та ключових посадових осіб; (б) зміцнить спроможність САП регулювати власну організаційну діяльність; та (с) створить механізми щодо дисципліни та підзвітності керівництва САП (включно з оцінкою ефективності та періодичним зовнішнім аудитом, що проводиться зовнішніми експертами з міжнародним досвідом) (**Структурний маяк, кінець грудня 2023 року**). Ми продовжимо обговорення з метою забезпечення доступу НАБУ до компетентних, незалежних та швидких судових експертиз, які проводяться фахівцями, що дозволить йому ефективно виконувати свій слідчий мандат, відповідно до наших ширших планів реформування системи судово-експертного забезпечення кримінального судочинства.

62. Ми рухаємося вперед у напрямку забезпечення ефективного режиму боротьби з відмиванням коштів на основі оцінки ризиків. Однією з ключових цілей системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (ПВК/ПФТ) є запобігання, виявлення та протидія відмиванню доходів, одержаних внаслідок корупційних дій, за допомогою ефективного нагляду у сфері ПВК/ПФТ, що базується на оцінці ризиків. За технічної допомоги МВФ, НБУ розробить керівні принципи для фінансових установ та інших небанківських установ під наглядом НБУ, що відповідають стандартам Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), щодо застосування ризик-орієнтованого підходу до політично значущих осіб. Паралельно з тим, у світлі змін, внесених у листопаді 2022 року до законодавства щодо ПВК/ПФТ, ми внесемо подальші зміни до закону про ПВК/ПФТ для відновлення зобов'язань фінансових установ щодо впровадження посиленних заходів належної перевірки (due diligence) політично значущих осіб на основі ризик-орієнтованого підходу відповідно до стандартів FATF. (**Структурний маяк, кінець вересня 2023 року**). У зв'язку з цим у травні у Верховній Раді був зареєстрований відповідний законопроект (№9269). НБУ внесе зміни до відповідного нормативного акту з метою уточнення санкцій за неналежне або необґрунтоване застосування ризик-орієнтованого підходу щодо політично значущих осіб. Після відновлення планових перевірок та прийняття змін до законодавства у сфері ПВК/ПФТ щодо політично значущих осіб, НБУ спланує та проведе тематичну перевірку дотримання фінансовими установами заходів належної перевірки (due diligence) політично значущих осіб та, за потреби, опублікує подальші керівні принципи. Ми також підвищимо ефективність режиму бенефіціарної власності для підвищення прозорості державних закупівель, виявлення конфліктів інтересів через прозорі структури власності та запобігання зловживанням компаніями. До кінця вересня 2023 року ми приймемо зміни до відповідного законодавства з метою приведення визначення бенефіціарного власника у відповідність до стандартів FATF та впровадження заходів перевірки для забезпечення точності, достатності та актуальності поданої інформації про бенефіціарних власників.

63. Ми прагнемо удосконалювати дію принципу верховенства права та продовжувати судові реформи. Ми завершимо призначення на посади у Вищій раді правосуддя, які залишаються вакантними, забезпечивши відкрите та прозоре проведення процедури Етичної радою. У рамках наших зобов'язань щодо вступу до ЄС ми приймемо до кінця червня 2023 року закон, який забезпечить ефективне прийняття рішень у випадках рівного розподілу голосів Дорадчої групи експертів з шести членів для перевірки кандидатів до Конституційного суду. Після розпуску Окружного адміністративного суду міста Києва в грудні 2022 року, ми створимо до кінця грудня 2023 року новий суд, який буде розглядати адміністративні справи проти національних державних органів (наприклад, НБУ, НАБУ, НАЗК) суддями, які пройшли належну перевірку на незалежність, компетентність та доброчесність.

64. Ми маємо намір провести нову діагностику врядування та рівня корупції за технічної допомоги МВФ після скасування воєнного стану. Опублікований звіт дасть оцінку корупційних вразливостей та недоліків управління, пов'язаних з ключовими державними функціями, і сформулює майбутні реформи в післявоєнному сценарії.

Корпоративне управління в державних банках та на державних підприємствах

65. Ми продовжимо зміцнювати управління державними банками. Ми залишаємося відданими підтримці духу реформ корпоративного управління в державних банках та забезпеченню їхнього функціонування на професійній та комерційній основі без політичного втручання в операційні питання. У першій половині 2023 року ми призначили новий склад незалежних членів наглядової ради державних банків, щодо яких НБУ застосував систему оцінювання придатності та сумлінності відібраних кандидатів. Після завершення процесу відбору в цьому циклі ми оцінили ефективність нових процедур і внесемо деякі незначні корективи в процедури після консультацій з зацікавленими сторонами з МФО. Ми також запровадимо порядок проведення щорічного бізнес-планування та оцінки ефективності для всіх державних банків. Перша оцінка ефективності буде проведена для кожного з банків у 2024 році (на основі результатів 2023 року). У серпні 2024 року Міністерство фінансів опублікує ключові висновки першої щорічної оцінки разом з заходами Кабінету Міністрів щодо реагування на ці висновки.

66. Ми взяли на себе зобов'язання зміцнити корпоративне управління на державних підприємствах (ДП). До жовтня 2023 року буде ухвалено законопроект (№5593-Д), що приводить систему корпоративного управління ДП у відповідність до Керівних принципів ОЕСР щодо корпоративного управління на підприємствах державної форми власності, у тому числі шляхом посилення підзвітності та розширення повноважень наглядових рад з наданням їм остаточних повноважень призначати та звільняти керівників.

67. Ми, як і раніше, рішуче налаштовані на проведення реформи корпоративного управління в енергетичному секторі. Ми зобов'язуємося впровадити необхідну та критичну важливу реформу корпоративного управління в ТОВ "Оператор газотранспортної системи України" (ОГТСУ) та реалізувати всі наступні кроки: (i) передача частки у статутному капіталі ОГТСУ, якою володіє АТ "МГУ", до Міністерства енергетики та прийняття нового статуту,

розробленого та узгодженого з Секретаріатом Енергетичного Співтовариства (**Структурний маяк, кінець липня 2023 року**); і (ii) відбір та призначення наглядової ради ОГТС до кінця жовтня 2023 року. (**Запропонований структурний маяк, кінець жовтня 2023 року**); Ми рішуче налаштовані на конкурентну, прозору та засновану на заслугах процедуру висунення кандидатів до наглядової ради ОГТСУ відповідно до Постанов КМУ № 142 та № 777, і ми забезпечимо, щоб наглядова рада МГУ, яка тимчасово виконуватиме функції наглядової ради ОГТСУ після передачі пакету акцій ОГТСУ, була замінена новопризначеною наглядовою радою ОГТСУ не пізніше кінця жовтня 2023 року.

Реформи енергетичного сектору

68. Ми рішуче налаштовані на реалізацію своєчасної і амбітної програми реформ, спрямованих на вирішення давніх структурних проблем в енергетичному секторі, які були ускладнені війною. Критична енергетична інфраструктура України була швидко відремонтована після частих атак на її інфраструктуру, Україна відновила експорт електроенергії до сусідніх країн у квітні і досягає хорошого і стійкого прогресу у заповненні сховищ газу напередодні наступного опалювального сезону. Щойно війна закінчиться, це, серед іншого, вимагатиме відновлення та посилення конкуренції на оптовому та роздрібному ринках природного газу. Крім того, забезпечення стійкості системи та зменшення квазі-фіскальних зобов'язань вимагатиме поступового підвищення тарифів на газ та електроенергію до рівня відшкодування витрат з одночасним виділенням достатніх та адресно спрямованих ресурсів для захисту вразливих домогосподарств.

69. Безпосереднім пріоритетом має бути стримування негативного впливу війни на сектор. Це передбачає забезпечення виділення достатніх ресурсів для ключових великих державних підприємств. У короткостроковій перспективі можливі варіанти включають підвищення тарифів, забезпечення зовнішнього фінансування, та надання у прозорий спосіб прямої бюджетної підтримки на винятковій основі.

- «Укренерго» заручилося значною зовнішньою фінансовою підтримкою, яка має бути достатньою для того, щоб впоратися з найбільш терміновим ремонтом електромережі. Нещодавнє підвищення тарифів ОСП на 2023 рік також матиме позитивний вплив, хоча витрати оператора залишаються під тиском, в тому числі внаслідок додаткових допоміжних витрат, що впливають із збільшення використання газу для цілей виробництва електроенергії та з необхідності повної оплати за електроенергію, вироблену з відновлюваних джерел енергії. Ми також підвищимо роздрібні тарифи на електроенергію з 1 червня 2023 року, щоби допомогти енергосистемі відновити свою стабільність перед початком наступного опалювального сезону.
- Низьке внутрішнє споживання, стабільне внутрішнє виробництво і м'яка зима обмежили потребу в імпорті природного газу в цьому сезоні. Для наступного опалювального сезону за базовим сценарієм може знадобитися до 2 млрд кубометрів додаткового імпорту газу, але ми очікуємо, що обсяг буде нижчим, відповідно до останніх тенденцій заповнення газових сховищ і розширення видобутку «Нафтогазом». «Нафтогаз» залучив додаткове

фінансування для імпорту газу через ЄБРР та двосторонніх донорів. В разі появи дефіциту ліквідності в «Нафтогазі» ми проведемо оцінку суми компенсації ПСО в 2023 р. на основі документально підтверджених витрат Нафтогазу з їх перевіркою Державною аудиторською службою та іншими зацікавленими сторонами. Відповідні розрахунки будуть остаточно завершені до кінця серпня 2023 року. Потенційний тиск на видатки через імпорт газу та компенсацію ПСО буде врахований за допомогою коригувальника цільових показників бюджетного сальдо у залежності від результатів зазначеної вище оцінки та наявних обсягів фінансування, при тому що максимальна величина такого коригувальника буде обмежена сумою в 60 мільярдів гривень (приблизно 1 відсоток ВВП).

- На доходи Оператора ГТС вплинуло багато факторів, у тому числі низькі тарифи, великі несанкціоновані відбори газу, платежі «Нафтогазу» та падіння доходів від транзиту з травня 2022 року, оскільки одна з ключових точок входу знаходиться в окупованих регіонах. Оператор ГТС скорочує витрати (у тому числі інвестиційні) для підтримки власної ліквідності, але нинішня криза ліквідності може потребувати бюджетної підтримки. Паралельно, як тільки критично важливі реформи корпоративного управління будуть завершені (див. ¶ 67), стратегію компанії слід скоригувати так щоб відобразити її нове операційне середовище шляхом оптимізації розміру системи та визначення альтернативних джерел постачання.

Н. Моніторинг програми

70. Моніторинг виконання програми буде проводитися за допомогою переглядів (спочатку більш частих), кількісних критеріїв ефективності, індикативних цілей та структурних маяків. Ми зобов'язуємося надавати експертам МВФ усі дані, необхідні для належного моніторингу програми, включаючи дані та інформацію, детально описані в Технічному меморандумі про взаєморозуміння (ТМВ), що додається. Повний графік переглядів наведено в супровідному Експертному звіті. Ефективність спочатку оцінюватиметься шляхом проведення частих переглядів з переходом до переглядів щопівроку. Кількісні критерії детально описані в Таблиці 1. Програма також буде контролюватися за допомогою постійно діючого критерію виконання щодо відсутності накопичення заборгованості за зовнішніми виплатами та стандартних постійно діючих критеріїв виконання. Структурні маяки, визначені в цьому МЕФП, узагальнені в Таблиці 2. Другий і третій перегляди попередньо заплановані на жовтень 2023 року та березень 2024 року на основі кількісних критеріїв ефективності відповідно на кінець червня 2023 року і кінець грудня 2023 року та відповідних структурних маяків.

Таблиця 1. Кількісні критерії ефективності та індикативні цілі

(Кінець періоду; млн гривень, якщо не вказано інше)

	2023 (Кількісні критерії ефективності)									2024 (Індикативні цілі)	
	Квітень			Червень		Вересень		Грудень		Березень	Червень
	ККЕ	Факт	Статус	Прогр. ККЕ (CR 23/132)	Запропоновані переглянуті ККЕ	Прогр. ІЦ (CR 23/132)	Запропоновані переглянуті ІЦ	Прогр. ККЕ (CR 23/132)	Запропоновані переглянуті ККЕ	Запропоновані ІЦ	Запропоновані ІЦ
I. Кількісні критерії ефективності 1/2/											
Нижня межа касового первинного сальдо сектору загальнодержавного управління не пов'язаного з обороною, без урахування грантів (- означає дефіцит) 3/											
За визначенням програми (CR 23/132)	258 352	353 024	Виконано	318 502	...	337 998	...	96 737	...	...	...
Запропоноване нове визначення 3/	...	...	...	...	213 000	...	242 900	...	96 737	100 000	150 000
Нижня межа чистих міжнародних резервів (млн дол. США) 4/	15 500	23 762	Виконано	15 500	16 500	15 500	16 500	15 500	16 500	16 500	16 500
Нижня межа податкових надходжень (без урахування ЄСВ)	451 700	472 689	Виконано	696 400	696 400	1 094 700	1 094 700	1 679 170	1 679 170	420 000	835 000
Граничний розмір гарантованого державою боргу 5/	...	...	...	...	37 000	37 000	37 000	37 000	37 000	46 000	46 000
II. Індикативні цілі 1/2/											
Нижня межа загального касового сальдо сектору загальнодержавного управління без урахування грантів (- означає дефіцит)	-356 500	-364 580	Не виконано	-638 300	-730 000	-1 046 000	-1 141 100	-1 708 700	-1 674 500	-354 000	-750 000
Верхня межа обсягів запозичень сектору	-2 551	-2 551	Виконано	-2 573	-2 573	-1 153	-1 153	-704	-704	-9 500	-2 884

загальнодержавного управління у НБУ 6/ 7/											
Верхня межа простроченої кредиторської заборгованості сектору загальнодержавного управління	6 000	1 757	Виконано	4 500	4 500	3 000	3 000	1 600	1 600	1 600	1 600
Нижня межа соціальних витрат	187 000	182 321	Не виконано	258 100	249 000	372 600	359 600	499 600	499 600	172 000	270 000
III. Постійно діючі критерії ефективності 1/2/											
Верхня межа накопичення сектором загальнодержавного управління нової заборгованості з виплати зовнішнього боргу	0	0	Виконано	0	0	0	0	0	0	0	0
Граничний розмір гарантованого державою боргу 5/	20 000	0	Виконано	37 000	...	...	...	...	...	...	...
IV. Статті Меморандуму 1/2/											
Зовнішнє проектне фінансування	23 718	951	...	28 453	11 190	42 660	34 045	56 852	56 828	32 700	65 400
Гранти для підтримки бюджету	178 363	179 407	...	268 871	270 823	404 632	404 847	422 916	423 132	79 040	158 080
Кредити для підтримки бюджету 8/	324 762	326 082	...	531 646	460 947	713 899	717 586	945 126	955 428	277 183	554 367
Відсоткові платежі	39 052	40 104	...	129 702	124 000	183 898	183 600	279 937	283 000	57 910	215 000
Перерахування Урядові прибутку НБУ	71 600	71 868	...	71 600	71 868	71 600	71 868	71 600	71 868	0	20 000
Державні облігації для цілей докапіталізації банків та фінансування ФГВФО	0	0	...	0	0	0	0	0	0	0	0
Витрати за рахунок надходжень від продажу конфіскованих російських активів і переказів з банківських рахунків	8 000	0	...	17 000	25 800	17 000	25 800	17 000	25 800	25 800	25 800
Витрати на придбання газу, компенсація ПСО та трансферти Оператору ГТС	10 000	0	...	30 000	30 000	45 000	45 000	60 000	60 000	0	30 000
Джерела: Органи державної влади України; оцінки та прогнози фахівців МВФ.											

1/ Визначення і коригувальники вказані в Технічному меморандумі про взаєморозуміння (ТМВ).
2/ Цілі та прогнози на 2023 рік вказані наростаючим підсумком з 1 січня 2023 року. Цілі та прогнози на 2024 рік вказані наростаючим підсумком з 1 січня 2024 року.
3/ Починаючи з червня 2023 року, граничний рівень касового первинного сальдо сектору загального державного управління не пов'язаного з обороною, не враховуючи гранти буде змінено таким чином, щоб виключити лише оборонні видатки загального фонду.
4/ Розраховано з використанням програмних курсів обміну валют, зазначених у ТМУ.
5/ Починаючи з червня 2023 року, верхню межу обсягу державних гарантій було перетворено на кількісний критерій ефективності.
6/ Для кінця квітня розраховується наростаючим підсумком з 1 квітня, для кінця червня - з 1 травня; для решти тестових дат - з кінця попереднього кварталу.
7/ Розраховано з використанням прогнозованого погашення ОВДП станом на 28 травня 2023 року.
8/ Без урахування майбутніх виплат МВФ за Програмою в рамках Механізму розширеного фінансування EFF.

Таблиця 2: Таблиця структурних маяків

	Структурний маяк	Сектор	Час	Статус
1	Набуття чинності закону про внесення другого пакету змін до бюджету на 2023 рік	Фіскальний	Кінець квітня 2023 р.	Виконано
2	Внесення до ВРУ законопроєкту щодо відновлення дії та посилення Статті 52 Бюджетного кодексу, щоб обмежити внесення спонтанних змін до закону про бюджет	Фіскальний	Кінець травня 2023 р.	Виконано
3	Підготовка плану дій, в тому числі для усунення недоліків, виявлених під час опитування платників податків, щодо сприйняття служб, як внесок у дорожню карту Національної стратегії доходів	Фіскальний	Кінець травня 2023 р.	Виконано
4	Внесення на розгляд Верховної Ради проєкту закону, який відновить дію статей Бюджетного кодексу, що встановлюють обмеження на надання державних гарантії з чіткими критеріями надання таких гарантії (у тому числі для пріоритетних секторів)	Фіскальний	Кінець травня 2023 р.	Виконано
5	Набуття чинності змінами до Бюджетного кодексу та відповідної нормативно-правової бази з метою підвищення прозорості та підзвітності спеціальних рахунків та їх консолідації на рівні сектору загальнодержавного управління як спеціального фонду Державного бюджету	Фіскальний	Кінець травня 2023 р.	Виконано
6	Прийняття законопроєкту про податкову політику та адміністрування податків, підготованого у рамках МПЗР	Фіскальний	Кінець липня 2023 р.	Перенесено
7	Підготовка стратегії, переходу до більш гнучкого режиму обмінного курсу, пом'якшення валютного контролю і повернення до таргетування інфляції, що базується на виконанні конкретних передумов	Монетарна і валютно-курсова політика	Кінець червня 2023 р.	
8	Передача пакету акцій Оператора ГТС безпосередньо Міністерству енергетики та прийняття нового статуту	Енергетика/ Корпоративне управління	Кінець липня 2023 р.	
9	Набуття чинності законом, що відновить подання декларацій посадовими особами, які прямо не задіяні у мобілізації та воєнних діях, та відновлення функції НАЗК з перевірки та верифікації декларацій	Управління/ Протидія корупції	Кінець липня 2023 р.	
10	Введення в дію статей Бюджетного кодексу, які дозволять підготовку середньострокового бюджетного планування, розробку боргової стратегії, а також обмеження ризиків за державними гарантіями	Фіскальний	Кінець вересня 2023 р.	
11	Представлення у проєкті бюджету на 2024 рік прогнозів за основними категоріями доходів і видатків та джерел фінансування дефіциту на 2025-2026 роки, а також звіту про фіскальні ризики, що включатиме детальну інформацію про державні підприємства енергетичної сфери та критичної інфраструктури.	Фіскальний	Кінець вересня 2023 р.	
12	Оновлення та публікація Середньострокової стратегії управління державним боргом з метою її узгодження із цілями програми	Фіскальний	Кінець жовтня 2023 р.	перенесено

13	Розробка концептуальної записки щодо програми 5-7-9 з пропозиціями націлити її на малі та середні підприємства, поступово відмовляючись від участі великих компаній, посилити моніторинг та підтримувати адекватні запобіжні заходи.	Фіскальний	Кінець вересня 2023 р.	
14	Внесення змін до Закону про ПВК/ПФТ з метою відновлення зобов'язань фінансових установ щодо запровадження посиленних заходів належної перевірки політично значущих осіб, що співвідноситься з ризик-орієнтованим підходом, який відповідає стандартам FATF	Урядування/ Протидія корупції	Кінець вересня 2023 р.	
15	Посилення управління та нагляду за банками шляхом: (i) відокремлення підрозділу, що займається пов'язаними особами, від підрозділу банківського нагляду, (ii) впровадження «наглядових панелей», як консультаційного органу Комітету з питань нагляду, та (iii) відновлення планових виїзних перевірок банківських та небанківських установ, залишивши на розсуд НБУ питання, пов'язані з безпекою персоналу	Фінансовий сектор	Кінець вересня 2023 р.	
16	Підготовка ДПСУ та ДМСУ планів дій, що включатимуть короткострокові та середньострокові заходи, що охоплюють ключові сфери реформ визначені майбутньою діагностикою, які будуть інтегровані в загальну Національну стратегію доходів НСД.	Фіскальний	Кінець жовтня 2023 р.	
17	Спрощення системи декларування активів шляхом прив'язки до інших баз даних та реєстрів, що узгоджуються із правовим зобов'язанням посадових осіб своєчасно подавати правдиву інформацію	Урядування/ Протидія корупції	Кінець жовтня 2023 р.	
18	Відбір та призначення Наглядової ради для ОГТСУ.	Енергетика/ Урядування	Кінець жовтня 2023 р.	
19	Перегляд поточних процедур управління державними інвестиціями (УДІ) та розробка дорожньої карти заходів з тим, щоб (i) до всіх державних інвестиційних проєктів застосовувалися уніфіковані підходи УДІ, у тому числі до проєктів ДПП; інвестиційні проєкти відбиралися на конкурсній основі з прозорими критеріями відбору та відповідали середньостроковому бюджету; (iii) посилені повноваження були надані Міністерству фінансів, включаючи чітку роль контролю на різних етапах циклу інвестиційного проєкту	Фіскальний	Кінець грудня 2023 р.	
20	Затвердження Національної стратегії доходів до кінця 2023 року	Фіскальний	Кінець грудня 2023 р.	
21	Прийняття законодавства для підвищення інституційної незалежності САП, зокрема, щодо процедур відбору, здатності регулювати організаційну діяльність, механізмів забезпечення дисципліни та підзвітності	Урядування/ Протидія корупції	Кінець грудня 2023 р.	
22	Підготовка засад оздоровлення банків у консультаціях з ФГВФО та експертами МВФ	Фінансовий сектор	Кінець березня 2024 р.	
23	Запровадження методології оцінки ризиків при здійсненні нагляду з метою прийняття поінформованих рішень про пріоритети наглядової діяльності	Фінансовий сектор	Кінець червня 2024 р.	